

Մշակութային և Հասարակական
Երկշաբաթաբեր

Ջոյս

թուման 1800
Հայաստանում 320 դրամ

**ՈՒՄ Է ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ՊԱՏՎԱՄԱՒՈՐԸ
ԻՐ ԽՄԲԱԿՅՈՒԹԵԱՆ, ԺՈՂՈՎՐԴԻՆ, ԻՐ ԽՂՃԻՆ, ...**

ԱՅՍ ՀԱՄԱՐՈՒՄ

- 2 **Մշակոյթի օրւայ առիթով**
Ռ. Սաֆարեան
- 4 **Ալմինի նոր գիրքը՝ Խաղաղութիւնը**
կանաչ մարգերի
- 5 **Վարդան Օսկանեանի գործը**
շարունակում է
- 6 **Ամուսնութիւնը ըստ աւանդոյթի**
Հայաստանի Եգիպտոսի մօտ
Գայիանէ Մկրտչեան
- 16 **Իմ Մանկութեան միակ**
լուսանկարները
Նորվան
- 18 **Երեւանի պատերի գրաֆիտիները**
- 22 **Մարզանք**
Արման Տէր Ստեփանեան
- 24 **20 հետաքրքիր գիտելիքներ**

Պատգամաւորական Ժողով եւ կուսակցականութիւն

- 8 Փոքրամասնութիւնը ինչո՞ւ մասնակցի ՊԺ-ին
- 10 Կարէն Խանլարեան. մեր համայնքում հասունացել է բազմակուսակցութեան պահը
- 12 Մովսէս Բէշիշեան. Կուսակցութիւնների հիմնումը միայն հայրենի հողի վրայ
- 14 Ռոբերտ Մարմարեան. Պատգամաւորը պատասխանատու է ժողովրդին

Պ ա ր ս կ ե ր է ն ք ա ժ ի ն

2	Այս համարի հայերէն էջերում	մարմինների ընտրութիւններ Հայաստանում	11	Վտարանդին Ազատ Մաթեան	
3	Թեհրանի իրաւապահ ուժերի հրամանատարի այցը «Արարատ»	6	Հարցազրոյց Սոհամադ Ֆարհադ Զոլէյնիի հետ	12	Երկու նամակներ բանտից Փարաշանով
4	Անկախութեան խաթարո՞ւմ	8	Գիւմրիի նկարիչ՝ Յակոբ Անանիկեանը	14	«Սալիմ Խանի» տունը Ալվարոյ Թորոսեան
5	Ինքնավար				

<p>Հոյս Հասարակական-մշակութային երկշաբաթաթերթ</p> <p>Արտօճատը՝ Լեւոն Ահարոնեան</p> <p>Խմբագիր՝ Ռոբերթ Սաֆարեան</p>	<p>Խմբագրական կազմ՝ Լիա Խաչիկեան, Գարուն Սարգսեան, Արմինէ Մելիք-Իսրայելեան</p> <p>Գեղարւեստական ձեւաւորում՝ Լիա Խաչիկեան</p> <p>Գովազդ Անի Դելիչեան</p>	<p>Կայք Քաջիկ Սաֆարեան</p> <p>Մարզական Արման Տէր Ստեփանեան</p> <p>Բաժանորդագրութիւն Քաթրին Եաղուբի</p>	<p>Հասցէ՝ Թեհրան, Զազրոս պողոտայ, 35-րդ փողոց, համար 13, բնակարան 5</p> <p>Հեռախօս-հեռապատճեն՝ 88770658 88775656</p> <p>hooyes@inbox.com www.hooyes.com</p>
---	---	--	--

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԻԱՅ ԱՌԻԹՈՎ

ՕՏԱՐ ՄՇԱԿՈՅԹՆԵՐԻ ԻՐԱՅՈՒՄԸ ԿԸ ՆՊԱՍՏԻ ՅԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆԸ

Ռոբերթ Սաֆարեան

Շաբաթ հոկտեմբերի 13-ը Անթիլիասի կաթողիկոսութեան կեդմից յայտարարել է հայ մշակոյթի եւ սուրբ թարգմանչաց օր: Իրանահայ միութիւններում եւ դպրոցներում եւս տօնում են այս առիթը, յաճախ միմեանց նմանող ձեռնարկներ կազմակերպելով: Այս ձեռնարկների բովանդակութիւնը համարեա ամբողջովին նախատեսելի է: Ելոյթներ մետրապ մաշտոցի, նրա աշակերտների եւ հինգերորդ դարում հայ մշակոյթի ծաղկման եւ թարգմանչական շարժման մասին, հայրենասիրական ասմունքներ՝ դպրոցների աշակերտների միջոցով, երգչախմբերի կատարումներ եւ նազպարեր: Ահա այսպէս ենք մենք մեծարում հայ մշակոյթը եւ ընդհանրապէս մշակոյթը: Ինչո՞ւ այսպիսի մեծարում այլեւս զրաւչութիւն չունի եւ այսպիսի ձեռնարկներով շատ քիչ բան ենք անում համայնքում մշակոյթի զարգացման ուղղութեամբ:

Սկսենք հէնց վերջին կէտից: Ինչո՞ւ միայն հայ մշակոյթ: Արդեօք կարելի է սիրել հայ մշակոյթը եւ գնահատել սեփական մշակոյթի արժէքները, առանց ճանաչելու, հասկանալու եւ գնահատելու մշակոյթը, ընդհանրապէս: Առանց իւրացնելու բանաստեղծական արւեստից հաճոյք տանելու ունակութիւնը, երիտասարդն ու պատանին ինչպէ՞ս կարող են հասկանել եւ գնահատել իրենց ազգային բանաստեղծութիւնը՝ Նարեկացու, Թումանեանի, Չարենցի, Տէրեանի եւ մեր միւս մեծ բանաստեղծների գործերը: Առանց գիտակցելու կերպարւեստի էութեանը եւ գնահատմանը վերաբերող

հարցերը, հնարաւոր չէ հասկանալ հայ միջնադարեան մանրանկարչութեան արժէքները: Մի խօսքով, առանց հասկանալու արւեստն ու մշակոյցը ընդհանրապէս, դժար թէ իրապէս հասկանանք ազգային արւեստի արժէքները: Մինչդեռ այս օրերին համարեա ոչ մի բառ այն մասին, թէ առհասարակ ինչ է մշակունակում մշակոյթ եւ արւեստ: Հանդուած են, որ մշակոյթի շաբաթայ ձեռնարկներում, մեծ տեղ

հայ մշակոյթը ոչ մի առնչութիւն չունի ժամանակակից արւեստի տեսակների՝ կինոյի, հեռուստատեսութեան, կոմիկսների, Իւթիւքի, եւ լուսանկարչութեան հետ: Կարծես մի անյաղթահրելի անջրպետ է բաժանում մերօրեայ մշակութային երեւոյթները եւ հայ մշակոյթը: Ի՞նչու մշակոյթի օրւայ ձեռնարկներում չի խօսուում կինոյի կամ ինտերնետի մասին: Եւ ոչ այնպայման հայկական կինոյի: Ինչու լուսան-

պիտի յատկացւի միջազգային արւեստի եւ մշակոյթին վերաբերող ծրագրերին, արւեստի նոր տեսակներին եւ մշակութային նոր երեւոյթներին: Դա կարող է օգնել մեր համայնքի անհատներին, գնահատել նաեւ ազգային մշակոյթի արժէքները: Երկրորդ. այս ձեռնարկներում բացակայում է ժամանակակից արդիական մշակոյթը: Այս ձեռնարկները այնպիսի տպաւորութիւն են ստեղծում, որ ասես հայ մշակոյթը վերաբերում է միայն հին բաներին՝ մանրանկարներին, զեղազրութեանը, եկեղեցական երգերին եւ ... ասես

կարչութիւնը արւեստ եւ մշակոյթի մասնիկ չի համարուում: Իսկ եթէ համարոււմ է միայն այն դէպքում, երբ դրա միւրը հէնց աւանդական հին բաները լինեն (այսինքն պարզապէս որպէս միջոց): Ի վերջոյ, հետաքրքիր է, որ հայ մշակոյթի օրւայ առիթը թարգմանչական շարժումն է: Քիչ ենք մտածում այս հարցի խորհրդի մասին: Ի՞նչ է մշակունակում թարգմանչական արւեստ: Թարգմանութիւնը միջոց է, օտար ժողովուրդների մշակութային հարստութիւնները տուեալ մշակոյթի մէջ փոխադրելու համար: Ասելով, որ հինգերորդ դարում հայ

ՊԱՏԳԱՄԱՎՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ 15-ՐԴ ՆԱՏԱՇՐՋԱՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ 16 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2012

Ուրբաթ Նոյեմբերի 16-ին կայանալու են ԹՅԹ Պատգամաւորական ժողովի նոր շրջանի ընտրութիւնները: ԹՅԹ ՊԺ-ի 15-րդ շրջանում ընտրելու համար մրցակցել ցանկացող անձնաւորութիւնները սկսած Յոկտեմբերի 6-ից, 15 օր ժամանակ ունեն արձանագրելու ընտրութիւնների յատուկ կայքի (սայթի) միջոցով: Կայքի հասցէն հետեւեալն է. www.patgamavorakan15.com

Այս կայքում կարող էք նաեւ տեղեկութիւններ ձեռք բերել ընտրութիւնների ժամանակացոյցի, ՊԺ-ի կանոնագրութեան եւ յանձնախմբի աշխատանքների մասին:

ԹՅԹ 14-ՐԴ ՇՐՋԱՆԻ ՊԱՏԳԱՄԱՎՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆ, ԹԵՄԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ԴԱՏԱՐԱՆ Է ՏԱՆԵԼՈՒ ԹՈՒՆԵԱՆԻ ՆԻԹԱԿԱՆ ԽԱԽՏՈՒՄՆԵՐԻ ԳՈՐԾԸ

Հոկտեմբերի 3-ին, ԹՅԹ 14-րդ շրջանի ՊԺ-ի դիւանը հրապարակել է հետեւեալ հաղորդագրութիւնը.

«Թեհրանի հայոց թեմի Հաշտեմնիչ Մարմնի ներկայացրած զեկոյցի հիման վրայ Թուրքիայի Հայոց Դատարանի կողմից հիմնականում ընթացքում տեղի ունեցած նիւթական խախտումների վերաբերեալ կատարած քննութիւնները անցեալ մէկ տարւայ ընթացքում ցաւօք չարդիւնաւորուեցին: Անյաջողութեան պատճառը հանդիսացաւ այն որ օրւայ Շինարարական Մարմնի նախագահին ուղղուած համագործակցութեան բոլոր կոչերը չնդառաջուեցին եւ յիշեալը մինչեւ վերջ խուսափեց դէմ առ դէմ խօսելուց եւ երբեք չներկայացաւ հրաւիրուած նիստերին եւ բաւարարեց գրաւոր թերի բացատրութիւններ ուղարկելով:

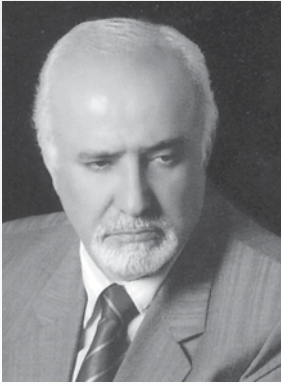
Ազգային Իշխանութեան յարկի տակ հարցը լուծելու նախընտրանքով, Դիւանս փորձեց նաեւ «ներքին միջոցառումներ» եղանակով քննել եւ եզրակացութեան հասնել որը դարձեալ մերժեց յիշեալի կողմից:

Պատգամաւորական ժողովի 36-րդ նիստում կայացած որոշման հիման վրայ որպէս վերջին փորձ նախքան պետական դատարանի դիմելը, Սրբազան Հայրը եւս պահանջել է յիշեալից բացատրութիւններ, որոնք դարձեալ անբաւարար են եղել:

Ուստի աւարտած համարելով ներքին միջոցներով հարցի վերահասութեան գործընթացը, եւ նկատի ունենալով որ արդէն ամիսներ առաջ կատարել են նախաքայլերը հարցը դատարան ներկայացնելու համար, Թեհրանի Հայոց Թեմի Թեմական Խորհրդից պահանջել է անյապաղ սկսել դատական գործընթացը եւ արդիւնքից տեղեակ պահել Պատգամաւորական ժողովի Դիւանին:»

նատես: Այդ ձեռնարկներում միայն խօսուում է հայ մշակոյթի մասին. ասես մի բարձր պատ բաժանում է հայկականն ու ոչ-հայկականը: Եւ սա, յատկապէս ինտերնետի եւ հասարակական համացանցերի ժամանակաշրջանում, անտրամաբանական, անընդունելի եւ վնասակար է մեր մշակոյթի եւ արւեստի զարգացման համար: Մենք մեր մշակութային պատմութիւնից պիտի վերցնենք նրա ոգին, նրա ազատ մտտեցումը այլ մշակոյթներին, ոչ թէ փորձենք նոյնութեամբ կրկնել այն:

ԱԼՄԻՆԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ

Իրանահայ բանաստեղծ Ալմինը, բուն անունով Ալբերտ Մինասեան, ծնւել է 1952թ. Մայիսի 22-ին Թեհրանում:

Տարրական եւ միջնակարգ կրթութիւնը աւարտել է հայկական ու պարսկական դպրոցներում, ապա մասնակցել է հայերէնի մասնաւոր պարապմունքների:

Գրել է սկսել պատանի տարիքից: Նրա առաջին բանաստեղծութիւնները 1970-ին լոյս են տեսել «Ալիք պատանեկան» երկչաբաթաթերթում, ապա տպագրւել մի շարք գրական թերթերում ու ամսագրերում, ինչպէս «Ալիք», «Բագին», «Գրական թերթ», «Գարուն», «Աղբիւր» եւ այլն:

Ալմինը 35 տարի հայոց լեզու եւ գրականութիւն է դասաւանդել հայկական դպրոցներում, եւ երկու անգամ, Երեւանում, մասնակցել է ուսուցիչների վերապատրաստման դասընթացների:

Նա 1990-ին շահել է գրական մրցանակ: 2000 թւականին, գրական ու մանկավարժական գործունէութեան համար, պարգեւատրւել է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան «Ս.Մեսրոպ Մաշտոց» շքանշանով: Դրան հետո՛ւ եւ Արցախի Գրողների Միութեան անդամ է:

Ալմինը հրատարակել է հետեւեալ գրքերը.

«Տրոփիւններ», բանաստեղծութիւններ / 1976 թ.

«Լուսարբութիւն», բանաստեղծութիւններ / 1978 թ.

«Եւ եղել լոյս», բանաստեղծութիւններ / 1991 թ.

«Իմ մանկական գիրքը», բանաստեղծութիւններ / 2001 թ.

«Աստղացոլքեր», բանաստեղծութիւններ / 2004 թ.

«Դուք ինձ կը յիշէք», բանաստեղծութիւններ / 2007 թ.

«Անժամօթներիս», բանաստեղծութիւններ / 2009 թ.

« Խաղաղութիւնը կանաչ մարգերի», բանաստեղծութիւններ / 2012 թ.

ՈՉ ՎԵՐՋԻՆԸ

Ամէն առաւօտ
Երբ լեռներից ու ծովերից
Ծագում է
Այս աղջիկը ոսկեվարս՝
Ես զգում եմ
Արդարութիւնն արեգակի:

Ամէն առաւօտ
Երբ բացում եմ առքերս,
Նա
Դիմաւորում է ինձ
Իր ոսկեշող մազերով
Ու ես տենչում եմ,
Որ սա վերջինը չլինի՝ ...

Ամէն առաւօտ
Երբ մտապատկերումս
Յայտնւում ես դու՝
Քո ծանօթ աչքերով
Ու ժպիտով հարազատ
Եւ նուրբ ձեռքերով քո,-
Որոնք լոյս են բուրում,-
Յարդարում ես վարսերդ ծփանուտ՝
Ես զգում եմ համը կեանքի
Ու բոյրը լուսոյ առաւօտի
Ու արդար արեգակի շողագոյնը...

Մի արեւ աղջիկ
Ինձ ծայն է տալիս
Ամէն առաւօտ,
Ու ես արթնանում-
Աղօթում եմ անբարբառ,
Որ սա վերջինը չլինի՝ ...

ՎԱՐՂԱՆ ՕՍԿԱՆԵԱՆԻ ԳՈՐԾԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԻՈՒՄ Է

խմբակցության ղեկավար Ռուբեն Յակոբեանը, որն այսօր ԱԺ բրիֆինգների ժամանակ նաև նշեց, որ Վարդան Օսկանեանի հարցը դեռ շատ ջուր է վերցնելու. «Սա յստակ քաղաքական ենթատեքստ ունի. պետք է

Արմենպրեսի 6 Ջոկտեմբերի հաղորդման համաձայն, ՀՀ Ազգային ժողովի ԲՀԿ խմբակցության պատգամավոր, «Սիվիլիթաս» հիմնադրամի հիմնադիր Վարդան Օսկանեանը ծանուցագիր է ստացել՝ հոկտեմբերի 8-ին՝ ժամը 11:00-ին, ներկայանալ Ազգային անվտանգության ծառայքին՝ որպես մեղադրեալ առաջադրելու և հարցաքննելու համար: Այս մասին, Արմենպրես-ի հետ զրոյցում տեղեկացրին «Սիվիլիթաս» հիմնադրամից: Վարդան Օսկանեանի՝ ֆեյսբուքեան էջում կատարած գրառման համաձայն՝ ՀՀ ԱԱԾ քննչական վարչության պետի տեղակալ, փոխգնդապետ Համբարձումեանի ուղարկած ծանուցագրում նշված է. «Յայտնում են, որ ՀՀ քր. դատ. օրենքի 153 հոդվածի համաձայն նշանակված ժամկետին ներկայանալուն խոչնդոտող յարգելի պատճառների առկայության մասին դուք պարտավոր եք նախապես տեղեկ պահել քննությանը, հակառակ դեպքում կարող եք բերման ենթարկվել հարկադիր կարգով:

Հոկտեմբերի 2-ին Ազգային ժողովը բաւարարեց ԲՀԿ պատգամավոր Վարդան Օսկանեանին որպես մեղադրեալ ներգրաւելու մասին դատախազի միջնորդութիւնը: ԱԱԾ քննչական վարչութիւնը հանցաւոր ճանապարհով ստացւած առանձնապէս խոշոր չափերով եկամուտներն օրինականացնելու յատկանիշներով (փողերի լացում) քրեական գործ է յարուցել՝ ՀՀ ԲՕ 190-րդ յօդւածի 3-րդ մասի 1-ին կէտին համապատասխան:

«Մենք բոլորս Վարդան Օսկանյան ենք»
ԲՀԿ պատգամավոր Վարդան Օսկանյանն ընդամենը զոհ է ՀՀԿ-ԲՀԿ-ի՝ տարիներ շարունակ ձեւաւորւած խաղի կանոններին: Այս կարծիքին է «ժառանգութիւն»

շատ ուզեմալ, որ չտնեսնել այդ ենթատեքստը»: Իսկ ո՞վ է լինելու հաջորդ Վարդան Օսկանեանը հարցին, պարոն Հակոբեանը պատասխանեց. «Մենք բոլորս պոտենցիալ Վարդան Օսկանյաններ ենք»: Իսկ ՀՀԴ պատգամավոր Աղւան Վարդանեանը եւս այն կարծիքին էր, որ Վարդան Օսկանեանի նկատմամբ իրականացւած գործողութիւններում քաղաքական հետապնդման նշաններն ակնյայտ են. «Եթէ Վարդան Օսկանեանը չմտնէր քաղաքականութիւն, գլխաւոր դատախազը չէր մտնի խորհրդարան: Դրանից յետոյ ԱԺ մեծամասնութիւնն էլ, մեղմ ասած, լաւ վիճակում չէ»:

Ինչ վերաբերում է Վարդան Օսկանեանի վերաբերեալ Ռոբերտ Քոչարեանի մեկնաբանութիւններին, ապա ըստ Աղւան Վարդանեանի, այդ ամենը ղեկավարում է մէկ կենտրոնից: Պարոն Վարդանեանը համաձայն չէ ՀՀԿ խմբակցութեան ղեկավար Գալուստ Սահակեանի այն կարծիքի հետ, որ այդ մեկնաբանութիւնները ինքը Քոչարեանը չի արել: Դա այն եզակի դէպքն է, երբ Գալուստ Սահակեանը սխալուում է:

Վարդան Օսկանեանի ֆեյսբուքյան գրառումից
«Այս ոտնձգութիւնները ոչ թէ իմ՝ այլ Հայաստանի հեղինակութեան և մեր ժողովրդավարութեան նկատմամբ են: Այս նոր փուլում ուզում են շնորհակալութիւն յայտնել բոլոր այն մարդկանց, ովքեր միացել են ստորագրահաւաքին, կանխելու այս քաղաքական հալածանքը: Շատ զգացւած են տեսնել աշխարհի տարբեր երկրներից ստորագրահաւաքին միացածների սրտաբուխ և անկեղծ մեկնաբանութիւնները»:

Աղբիւր՝ Հայաստանի լրատւամիջոցներ

Ամուսնութիւն ըստ ականդոյթի

Հայաստանի եզդիները դեմ են կառավարութեան օրինագծին

Գայիանէ Սկրտչեան

Սև, թաւշայ մագերով ու նոյնքան սև փայլող աչքերով երիտասարդ կինը ծաղկաւոր սուրճի բաժակների մէջ զգուշօրէն տաք, սև սուրճ է լցնում: Օդում անհետացող մոխրագոյն գոլորշին մի պահ ծածկում է նրա տխուր, չխօսկան հայեացքը: Անխնամ ու ճաքճած ձեռքերը վկայում են ծանր կեանքի մասին:

Ես ու սկեսուրս ենք այդպէս որոշել, շարժել ենք աղաթով, փոքրա բայց տեցինք, ես էլ եմ ամուսնացել 15 տարեկանում, ի՞նչ անենք: Տեսանք, որ կարգին ընտանիքա, աղջկաս էլ ի՞նչ պէտք է ասերեն,- ասում է չորս երեխաների մայր՝ Սոնա Ասլոն, ով ապրում է Երևանից 80 կմ հեռավորութեան վրայ գտնուող Արագածոտնի մարզի Ռիա Թագա եզդիների գիւղում: 33-ամեայ Սոնան 2005 թականին ամուսնու մահից յետոյ Թբիլիսիից տեղափոխուում է սկեսուրի մօտ՝ գիւղ: Տան բակում հաւաքած ազգականները քննարկում են Սոնայի 14-ամեա աղջկա՝ Իլոնայի նշանադրութեան հարցերը: Վրաստանից ժամանած հորեղբայրը՝ 56-ամեայ Քեարամ Դարեշեանը, զարմացած ասում է. «Զգիտեմ ի՞նչ եմ մտածել, որ տւել են, երեխան մեղք էլ է: Գոնէ մի քանի տարի անցնէր, աչքը բացւէր»: Եզդի կանայք վաղ ամուսնանալը կապում են իրենց ազգային սովորոյթի հետ: Ռիա Թագայի գիւղապետ Ահմադ Բոյանն էլ ասում է, որ իրենց գիւղում այս պահին 20 տարեկան չամուսնացած աղջիկ չկայ, բոլորին տարել են: Ուզում ենք, որ մի քիչ մեծանան, բայց չկայ, անգամ տունը մնացած աղջիկ չկայ: Գիւղի ամենաջահէլ հարսը 16 տարեկան է, ամենաջահէլ աղջիկը, որ պատրաստուում է հարս դառնալ՝ 14 է,- ասում է Բոյաննը, աւելացնե-

լով, որ դեմ չեն յուլիսին ԴԴ կառավարութեան կողմից հաւանութեան արժանացած ընտանեկան օրէնսգրքում փոփոխութիւն կատարելու մասին օրինագծին, որով ամուսնութեան նւագագոյն շէմը սահմանւել է 18 տարեկանը նախկինում գործող 17-ի փոխարէն: Սակայն օրէնքի նախագծին դեմ էր արտայայտւել Աշխարհի եզդիների միութեան նախագահ Ազիզ Թամոյեանը, նշելով, որ եզդիների 60 հազարանոց համայնքը չի կարող ընդունել նման օրինագիծը, եզդի աղջիկները ամուսնանում են 15-16 տարեկանում, իսկ 18 տարեկան աղջիկը իրենց համար արդէն պառաւ է համարուում: Աւելի ուշ վարչապետ Տիգրան Սարգսեանը յայտարարեց, որ իրենք կը վերանայեն օրինագիծը, եթէ այն իսկապէս խաթարում է եզդիների բնականոն կեանքի կազմակերպման ընթացքը: Մինչդեռ օրինագծին կողմ են յատկապէս եզդի երիտասարդ կանայք, ովքեր վաղ հասակում են ամուսանցել ու սեփական մաշկի վրայ զգացել, թէ դա ի՞նչ է: 41-ամեայ Սեդա Միոյեանն ասում է, որ իր առողջական խնդիրների պատճառը վաղ ամուսնութիւնն էր: Շատ կանայք էլ յաճախ դժբախտանում են, բայց շարունակում են ապրել, չեն կարող բաժանւել: Միայն հօր անունի համար այդ քայլին չեն գնայ: Բաժանւած կնոջը նաև այլ աչքով են նայում,- ասում է Սեդան, ով ապրում է Թբիլիսիում, և հիւր է եկել հայրական տուն: Նա հինգ տարի իր մօտ է պահում քրոջը՝ Կարինային, և թույլ չի տալիս գալ Հայաստան, որպէսզի հայրը նրան շուտ չամուսնացնի: Մինչև 21 տարեկան պահեցի, յետոյ չթողեցին: Աղջիկս 14 տարեկան է, մինչև կրթութիւն չստանայ՝ չեմ

ամուսնացնի,- ասում է Սեդան: Եզդի տղամարդիկ էլ կարծում են, թե վաղ ամուսնությունների շնորհիվ է, որ իրենց մօտ չեն լինում ամուսնալուծություններ: 443 բնակիչ ունեցող Ռիա Թագայի գիւղապետի խօսքով՝ ընտանիքի գաղափարը ամուր է նստած եզդիների մէջ: Չեն յիշում մի դէպք, որ ասեն՝ էս ինչի ընտանիքը բաժանեց: Պարզապէս մեզ մօտ ամօթի զգացումն անելի բարձր է: Ո՞նց կասենք՝ էս ինչի աղջիկը բաժանել է, բա հօր պատի՞ւր, անո՞ւնը, ո՞նց կարայ տենց բան լինի- ասում է Բրոյեանը: 59-ամեայ Թառլան Չասոյեանի այտերը գիւղական արևից կարմրել ու շողշողում են: Սև, ամուր կապած գլխաշորով, ոսկե գնդիկաւոր ականջօղերով ու երկար սև զգեստով նա ամբողջացնում է եզդի կնոջ կերպարը: Խօսում է ինքնավստահ՝ տուրք տալով ազգային սովորոյթներին: Եզդի կնոջ կոչումն է՝ ամուսնանալ, լաւ կին, լաւ մայր դառնալ, ընտանիքի մասին հոգ տանել, կով կթել... Իսկ տղամարդուն պէտքա յարգել: Տղամարդը էն կողմից, որ գալիսա՝ պէտք ա հելնես կանգնես, տղամարդու հետ հաց չպէտքա ուտես, էդ ա յարգանքը,- ասում է նա, բողբոջելով միայն մէկ բանից, որ աղջիկներին կրթութեան չեն ուղարկում: Նրա թոռնուհին՝ 17-ամե-

www.armenianow.com

այ Լէյլան, ասում է, որ կտորելու է այդ կարծրատիպը ու դպրոցն անարտելուց յետոյ շարունակելու է ուսումը: Սերոնք համաձայն են: Կրթութիւնը անանդոյթից վեր են դասում: Վա՞տ կը լինի, որ եզդի կինը պաշտօնեայ դառնայ ու ներկայացնի նաեւ իր ազգի շահերը,- ասում է նա: Լէյլան միակն է Ռիա Թագայում, որ սովորում է անագ դպրոցում: Ընկերուհիները կիսատ են թողել ուսումը և, տանը նստած, սպասում են ապագայ փեսացուներին: 12 տարեկան չդարձած աղջիկներին ասում են՝ դու արդէն մեծ ես, տանից դուրս մի արի, երկար հագի, տեղ մի՛ գնայ, էս արա՛, էն արա՛: Ու փոխում են մտածողութիւնը: Աղջկան չեն թողնում այլ բանի մասին մտածել, բացի ամուսնութիւնիցէ- ասում է Լէյլան: Գիւղում չկան բարձրագոյն կրթութիւն ստացած կանայք: Երիտասարդ կանանց մէջ ներքին պայքար է գնում ազատութեան, սեփական իրաւունքներին տէր կանգելու համար: Սև մազերը ծոծրակին հաւաքած Ասիա Միոյեանը թափ է տալիս թաց ճերմակ սաւանները ու կախում պարանին: Դէմքը ողողած է միաժամանակ և՛ բողբոջով, և՛ ժպիտով: Ասում է՝ ամուսնացել է 16 տարեկանում, բայց պայքարելու է, որ իր աղջիկը գոնէ 20-ում ամուսնանայ: 15 տարի սկեսրայրիս առաջ հաց չեն կերել, նա ինձ չի տեսել հաց ուտելուց: Յետոյ բարձրաձայն չեն խօսել միայն շշուկով,- ասում է 36-ամեայ Ասիան: Ռիա Թագայում սպասում են Իլոնայի նշանադրութեանը: Իլոնայի քոյրը՝ 12-ամեայ Էլա Ասլոն, իր մօտալուս վտանգը զգալով, բարձրաձայն ասում է՝ Իլոնայի համար չեն տխրում, որ ինքն էլ չտխրի: Բայց չեն թողնի, որ ինձ այդքան շուտ ամուսնացնեն: Երազում են պարուհի դառնալ, ասում են՝ չեն ամուսնանալու,- ընդվզում է նա ու նրա «չէ»-ում մի ամբողջ յեղափոխութիւն է պարփակւած:

ՊԱՏԳԱՄԱԻՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆԸ ԻՆՉՈ՞ՒՄ ԴԻՏԻ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ՊԱՏԳԱՄԱԻՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ

ԹՅԹ պատգամաւորական ժողովի ընտրութիւնները եւ դրա նիստերում հարցերի քննարկումն ու վաւերացումը բնականաբար կապւած են պատգամաւորների կուսակցական պատկանելութեան հարցին: Յաճախ են հնչում քննադատութիւններ ուղղւած Դաշնակցութեանը համակրող պատգամաւորներին: Նրանք մեղադրում են, որ կուսակցական շահերը գերադասում են ազգային կամ համայնքային ընդհանուր շահերին: Արդեօք կուսակցականութիւնը հակաժողովրդավարական գործոն է, թէ ընդհակառակը ժողովրդավարական համակարգի անհրաժեշտ մաս: Գուցէ կուսակցական պատկանելութեան հարցը միակուսակցական պայմաններում է, որ վերածւում է մեծաշնորհի եւ միապետութեան: Կամ հարցը գուցէ այն է, որ երբ մի կուսակցութեան յաջողում է ձեռք բերել մեծամասնութիւնը, ինչ մեխանիզմներ պիտի գործեն, որ փոքրամասնութեան մասնակցութիւնը չվերածի անիմաստ ներկայութեան: Ո՞րն է փոքրամասնութեան իրաւունքների տեղը մի ժողովրդավարական համակարգի մէջ եւ դրանք ինչքանով են առկայ մեզ մօտ:

Պատգամաւորական ժողովի եւ կուսակցականութեան փոխյարաբերութիւնը ուսումնասիրելու համար, մի քանի հարցով դիմել ենք Թեհրանի ՊԺ-ի մի քանի պատգամաւորների եւ այլ ազգային-հասարակական գործիչների եւ այս համարից սկսած լոյս ենք ընծայելու նրանց պատասխանները: Միաժամանակ հրաւիրում ենք բոլոր ազգային գործիչներին, ովքեր այս հարցերին կամ պատասխաններում արծարծւած նիւթերին վերաբերող կարծիքներ ունեն, դրանք արծագանքեն: «Յոյս»-ը սիրով բոլոր տեսակի կարծիքներ կը հրատարակի իր էջերում:

Ռ.Ս.

ԵՒ ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏՉԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ «ՅՈՅՍ»-Ի ԷԶԵՐՈՒՄ

2011 թվականի Մարտին առաջին անգամ իրանահայ մամուլի ներկայցուցիչները մասնակցեցին Թեհրանի հայոց թեմի պատգամաւորական ժողովի նիստին: Այս երկուեկէս տարիների ընթացքում «Յոյս»-ը իր էջերում արտացոլել է մեկնաբանել է այդ նիստերի մեծամասնութեան անցուղարձը: ԹՅԹ ՊԺ-ի նիստերին քննարկած նիւթերի մասին տեղեկութիւններ ձեռք բերելու համար ընթերցողը կարող է դիմել մեր հետեւեալ համարներին: Այս նիւթերը հնարաւոր է կարդալ նաեւ մեր կայքում՝ www.hoos.com :

Համար 71

ՊԺ-ի 2010 թվականի մարտի 9-ի նիստի զեկուցում. պատգամաւորները պահանջում են թեմական խորհրդի կողմից տարեկան բիւջէի աւելի թափանցիկ ձեւ. առաջին անգամ լրագրողները ներկայ են գտնուում ՊԺ-ի նիստին:

Համար 83

2010 թվականի սեպտեմբերի 15-ի նիստի զեկույց

Համար 106

2011 թվականի սեպտեմբերի 6-7 նիստերի զեկույց

Համար 116

Իրանահայ համայնքի կառոյցը Ազատ Մաթեան

Համար 119

Նորտարւանից Նովուզ. ՊԺ-ի 2012 թվականի մարտի 6-ի նիստի զեկույց. Ուսուցիչների եւ առաջնորդարանի պատգամաւորականների մոր տեսակի պայմանագրերի եւ փոխհատուցման վճարման հարցը

Համար 127

2012 թվականի յուլիսի 10-11-17 նիստերի զեկույց. թեմական խորհրդի միամեայ գործունէութեան քննարկում. չփակած հաշիւների բացայայտում. համայնքը գոյատեւում է ծախսելով իր գոյքերը:

Կարէն Խակարեան. Իրանի իսլամական խորհրդա՝
Վիճա կարծում եմ, հասունացել է պահը մեր դրութեան որդեգրման համար

Շուտով Թեհրանի հայոց թեմի Պատգամաւորական ժողովի նոր ընտրութիւններ են լինելու: Ո՞րն է այդ ընտրութիւնների կարեւորութիւնը: ՊԺ-ի որոշումները ի՞նչ ազդեցութիւն ունեն իրանահայ մարդու կեանքի վրայ:

ԹՅԹ Պատգամաւորական ժողովը մեր թեմի բարձրագոյն ժողովն է, որն ի զօրու է մեր համայնքի ազգային, կրթական եւ մշակութային ամենատարբեր բնագաւարներում ռազմավարական որոշումներ ընդունել, եւ միաժամանակ հսկել տուեալ որոշումների իրականացման գործընթացները: Հետեւաբար պատգամաւորական ժողովի գործունէութիւնն, ուղղակի եւ անուղղակի կերպով, առընչում է մեր համայնքի անդամների ազգային, հասարակական կեանքի ոլորտներին՝ դպրոցներից ու միութիւններից մինչեւ պսակադրութիւն, մկրտութիւն եւ այլն: Ահա այստեղ էլ կայանում է այս ժողովի նշանակութիւնն Իրանահայ մարդու կեանքում:

Արդէն երկար տարիներ է, որ դաշնակցական թեկնածուները մեծամասնութիւն են կազմում ՊԺ-ում եւ դա նշանակում է, որ ՊԺ-ում քւեարկող կարեւոր հարցերի մասին նախապէս որոշում է կայացւել այդ կուսակցութիւնում: Այս պայմաններում ոչ-դաշնակցական եւ անկախ թեկնածուները, ինչ դեր կարող են ունենալ ՊԺ-ում:

Պատ.- Ես ինձ համարում եմ ՀՀ Դաշնակցութեան գաղափարախօսութեան կրողը, հետեւաբար մեծ հպարտութեամբ եմ վերաբերում այն փաստին, որ ՀՀ Դաշնակցութեան համախոհները, տարիներ ի վեր, շահել եւ շահում են մեր համայնքի մեծամասնութեան վստահութեան քւէն: Այնուամենայնիւ մոյն այդ գաղափարական ակունքներից ելնելով, հաւատում եմ, որ որեւէ ոլորտում, յատկապէս օրէնսդիր ժողովում, փոքրամասնութեան առկայութիւնը կարող է հակակշռի նշանակութիւն ունենալ եւ քննադատա-

րանում իրանահայության ներկայացուցիչ համայնքում բազմակուսակցականության

կան դիտանկիւնով նպաստել որոշումների յղկման եւ բիրտեղացման գործին: Իսկ համախոհ մարդկանց խորհրդակցական եւ համադրական մեխանիզմը, որը սովորաբար ասոսացւում է ֆրակցիա հասկացութեան հետ, նոյնպէս փորձւած եւ նոյնիսկ պարտադիր պայման է օրէնսդիր ոլորտի արդիւնաւետ գործունէութեան համար: Գալով մեր իրականութեանը, պէտք է ասել, որ մեծամասնութեան ֆրակցիոնալ մտտեցումը բնաւ էլ տարրօրնակ երեւոյթ չէ: Տարրօրնակը՝ փոքրամասնութեան ֆրակցիայի բացակայութիւնն է, ինչին էլ, յուսամ, ականատես չենք լինի յառաջիկայ Պատ. ժողովում:

Ի՞նչ պիտի անել այլ խմբակցութիւնների եւ անկախ անձնաւորութիւնների մասնակցութիւնը համայնքի կառավարման գործերում խրախուսելու համար:
Համայնքի կառավարման, այսինքն ժողովրդին ծառայելու գործը, մեր ազգային իրականութեան մէջ, առանձին մի գրաւիչ կողմ չունի: Մարդիկ, տարիներ շարունակ, այդ կարգի գործերը կատարել են ինքնակամ մղումներով: Կարծում են, որ ամենայուսալի խրախուսանքը կայանում է՝ ժողովրդին ծառայելու նկրտական մթնոորտի առաւել ամրագրման մէջ, որի պայմաններում, ներքին կանչով եւ մղումներով շարժող գործիչները լաւապէս կ'ունենան ներքին հոգեկան բաւարարւածութեան զգացմունք:

Ինչո՞ւ մեր համայնքում բազմակուսակցութիւն չկայ:
Պատճառները, գերազանցապէս, պատմաքաղաքական արմատներ ունեն, որոնց կարելի է անդրադառնալ առանձնաբար: Սակայն, կարծում են, որ այդ պատճառների մի կարեւոր բաժինը գոյութիւն չունի այսօր: Ժողովրդավարական կատարեալ համակարգերի ձեւաւորման ուղին, ըստ իս, անցնում է «հանդուրժողականութեան», «բազմակարծութեան» եւ «բազմակուսակցականութեան» սկզբունքների իրականացման իրարաջող փուլերով: Մեր հասարակութեան, վերջին 20-ամեակին, պետական, ազգային եւ քաղաքական պայմանների մի քանի վիթխարի փոփոխութիւնների արդիւնքում, ականատես ենք եղել նշած հոլովոյթի սկզբնաւորմանը: Թերեւս կարելի է ասել, որ 1997-98 թւականներից սկսել է «հանդուրժողականութեան» շրջանը, 2000 թւականի առաջին տարիներից, երբ մեր Թեմի գործադիր մարմիններին անդամակցեցին այլախոհ գործիչները, սկիզբ դրեց «բազմակարծութեան» շրջանին, իսկ հիմա կարծում են, հասունացել է պահը՝ մեր համայնքում բազմակուսակցականութեան դրութեան որդեգրման համար: Չեն կարծում, որ ազգային որեւէ լուրջ գործիչ կասկածում է բազմակարծութեան եւ այլընտանիքային հայացքների դրական նշանակութեան մէջ: Բայց եւ այնպէս, կարծում են, որ գաղափարական եւ քաղա-

քական այլընտանիքային հայեացքների գոյութիւնն, ինքնին, չի կարող մեծ արդիւնքների յանգեցնել, եթէ չգոյանան համապատասխան կուսակցական կառուցները: Իսկ կուսակցութիւն հասկացութեան ընդհանուր շրջագծի մէջ եւ տեսնում են ե՛լ կառոյց, ե՛լ գաղափարախօսական դոկտրինա, ե՛լ քաղաքական ծրագիր, ե՛լ պաշտօնաթերթ, ե՛լ ամբողջական պատասխանատւութիւն կրող մարմին ու ժողով: Կը ցանկանայի որ, աւանդական գաղթօջախների օրինակով, մեր համայնքում էլ ներկայութիւն լինէին ազգային մի քանի կուսակցութիւն: Մեր աւանդական գաղթօջախներում միատեղ աշխատում են երեքը՝ ՍԴՀԿ-ը, որ մարքսիստական մտածողութեան ներկայացուցիչն է, ՀԶԴ-ն, որ դեմոկրատական սոցիալիզմի կրողն է եւ Սոցիալիստիկ անդամ, եւ ՌԱԿ-ը, որ ազատական (բայց ոչ նեոլիբերալ) գաղափարների հետեւորդն է: Միատեղ աշխատում են նրաք, չեն խանգարում իրար, յաճախ համախմբւում են ազգային հիմնահարցերի շուրջ, եւ ամենաեականը՝ հայ քաղաքացուն տալիս են այլընտրանքային հայացքներ որդեգրելու եւ ըստ այնմ կողմորոշւելու հնարաւորութիւն:

ԹՅԹ ՊԺ-ի Վերջին շրջանում, մամուլի ներկայացուցիչները մասնակցում էին նիստերին: Ի՞նչպէս էք գնահատում այդ մասնակցութեան արդիւնքները:
Շատ լաւ եւ արդիւնաւետ են գտնում մամուլի ներկայացուցիչների մասնակցութիւնը Պատ. ժողովի նիստերին: Ձանգւածային լրատւական միջոցների համակարգային ճշմարիտ ձեւաւորման ուղին, իր նախնական շրջաններում, անցնում է «Դեղին մամուլ» հասկացութեան ընդմիջից: «Դեղին մամուլ» ասելով, եւ հասկանում են սկանդալային նիւթերով ողողած թերթերն ու կայքէջները, որոնք իրենց ընթերցողներին, քաղաքական եւ հասարակական միտք տալու փոխարէն, նրանց մատուցում են մակերեսային տեղեկատւութիւն: Բարեբախտաբար, վերջերս մեր իրականութեան մէջ, որոշ տեղաշարժ են նկատում «Դեղին մամուլ»-ի դրութիւնը թոթափելու ուղղութեամբ: Ես «Ալիք»-ի մշտական ընթերցողներից եմ, ոչ լոկ այն պատճառով, որ «Ալիք»-ն 81 ամեայ անցեալ ունի, կամ ոչ սոսկ այն պատճառով, որ նա իրանահայ կեանքի միակ օրաթերթն է: Այլ այն պատճառով, որ «Ալիք»-ն ունենալով 81 ամեայ պատկառելի փորձ եւ գիտակցելով իրանահայ միակ օրաթերթ լինելու իր պատասխանատու հանգամանքն, օրեկտիւօրէն է մատուցում լուրերը եւ խորքային, անաչառ վերլուծութիւններ տալիս ազգային, քաղաքական եւ հասարակական իրադարձութիւնների մասին: Ես նաեւ մեծ հաճոյքով եմ ընթերցում «Յոյս»-ը, որ իր տարաբնոյթ նիւթերով եւ ինքնուրոյն վերլուծականներով, հարստացնում եւ ճոխացնում է մեր համայնքի զանգւածային լրատւութեան աշխարհը: Ի դէպ «Յոյս»-ն էլ իրանահայ միակ երկշաբաթաթերթն է, եւ որպէս այդպիսին, հետեւաբար, նրան եւս վերապահւած է լուրջ պատասխանատւութիւն եւ գիտակցական դեր մեր համայնքային հոգեմտաւոր կեանքում:

Կուսակցությունների հիմնումը եւ ներկայությունը արդարացում է միայն հայրենի հողի վրայ

Շուտով Թեհրանի հայոց թեմի Պատգամաւորական ժողովի նոր ընտրութիւններ են լինելու: Ո՞րն է այդ ընտրութիւնների կարեւորութիւնը: ՊԺ-ի որոշումները ի՞նչ ազդեցութիւն ունեն իրանահայ մարդու կեանքի վրայ:

Պատգամաւորական ժողովը մեր համայնքի բարձրագոյն եւ օրէնսդիր մարմինն է, որտեղ կայանում են Թեհրանի հայոց թեմին վերաբերող կարեւորագոյն որոշումներ՝ թեմի առաջնորդ ընտրելուց եւ ազգային բիւջէի բաժանումից սկսած մինչեւ եկեղեցիների, դպրոցների եւ ազգապատկան այլ կառոյցների եւ կալվածների կառավարման վերաբերեալ ճշտող քաղաքականութիւն:

Ընտրութիւնների կարեւորութիւնը անմիջականօրէն կապակցուած են ՊԺ-ի համայնքային կեանքում ունեցած դերակատարութիւնից: Եթէ այդ մարմնի որոշումները եւ այդ որոշումներից բխած հետեւեանքները դրական լինեն, կունենանք ծաղկուն համայնք, եթէ բացասական լինեն՝ կունենանք դասալիք, յուսահատ, անտարբեր կամ պառակտուած համայնք:

Համայնքը առողջացնելու համար, պէտք է ձեւաւորել ՊԺ, որի անդամները յարաբերական առումով լինեն բանիմաց, մտային պաշարի տէր եւ երկխօսութիւն ունենալու ունակութիւն՝ մշակոյթ: Դա, իհարկէ, չի կայանալու մէկ օրով, բայց ապահովելու համար նման գործընթաց եւ ուղի, ՆԱԽԱՊԱՅՄԱՆ է, որ նախ եւ առաջ կայանան առողջ ընտրութիւններ: Համայնքում, կարելի է սերմանել, սէր, հանդուրժողականութիւն, համայնքային հարցերի նկատմամբ հետաքրքրութիւն, հոգատարութիւն եւ նւիրում, երբ ցանկութիւն եւ համապատասխան կամք դրսեւորւի առանց խտրականութիւնների եւ խախտումների արդար ընտրութիւններ կայացնել: Նման գործին վաղուց է կարօտում մեր համայնքը, որի սկսելու համար պէտք է ստեղծի հա-

մապատասխան մթնոլորտ: Այդ մթնոլորտի ձեւաւորման մէջ, համոզուած են, որ բարոյական մեծ ներդրում կարող է ունենալ թեմիս Առաջնորդը:

Մենք՝ բոլորս, որպէս համայնքի մասնիկ, որի կեանքի վրայ տարածում է ՊԺ-ի որոշումները պարտականութիւն ունենք, օժանդակել, սատարել, նման մթնոլորտի եւ գործընթացի կայացման համար: Նմանպէս պարտականութիւն ունենք մասնակցել այդ կառոյցի ընտրութիւններին եւ արտայայտել տեսակէտ:

Առանց առողջ ընտրութիւնների, ամեն ինչ լինելու է ձեւական եւ շարունակելու է հին ճահճացած իրադրութիւնը, վնասակար լարւածութիւնը եւ անհանդուրժողական մթնոլորտը: Հայութիւնը՝ ընդհանրապէս եւ Իրանահայութիւնը՝ յատկապէս, ոչ մի շահ չունեն պառակտումներից: Այլ բան է պառակտումը, ուրիշ բան տեսակէտների բազմազանութիւնն ու տարբերութիւնը:

Արդէն երկար տարիներ է, որ դաշնակցական թեկնածուները մեծամասնութիւն են կազմում ՊԺ-ում եւ դա նշանակում է, որ ՊԺ-ում քւեարկող կարեւոր հարցերի մասին նախապէս որոշում է կայացւել այդ կուսակցութիւնում: Այս պայմաններում ոչ-դաշնակցական եւ անկախ թեկնածուները, ինչ դեր կարող են ունենալ ՊԺ-ում:

Առողջ ընտրութիւնների արդիւնքում, արդիւնքները պէտք է յարգեն բոլորի կողմից, իսկ ՊԺ-ում ընտրուողները պէտք է լինեն առնւազն այնքան խոհեմ, որ գիտակցեն, որ ընտրելուց անմիջապէս յետոյ, իրենք այլեւս համայնքի եւ ոչ միայն իրենց ընտրազանգածի ներկայացուցիչներն են: Թէ ով որ կուսակցութեան անդամ է, կամ անկուսակցական է, դա սեփական նախասիրութեան եւ ընտրութեան իրաւունք է եւ էական հարցը եւ խոչընդոտը այդ չէ: Եւ թէ, ինչպէս նշում էք, «որ ՊԺ-ում քւեարկող կարեւոր հարցերի մասին նախապէս որոշում է կայացւել այդ կուսակցութիւնում», կցանկանայի հարցը ձեւակերպել հետեւեալ ձեւով: ՊԺ-ի օրէնսդրական հանգամանքները յարգելով, ՊԺ-ի ցանկացած անդամ կամ անդամներ կարող են խորհրդակցութիւններ կատարել միմեանց կամ համայնքի տարբեր հատուածների եւ անհատների հետ, դա ոչ միայն բացասական չի կարելի համարել, այլ առանց խորհրդակցութիւնների եւ մտքերի փոխանակման, ձեւաւորման եւ հիմնաւորման չի կարելի արդիւնաւէտ գործ կատարել:

Առիթից օգտւելով, ցանկանում են աւելացնել, որ երանի հասնենք այն իմաստութեան, որ ունենանք յանդուրժողութիւն եւ գիտակցութիւն, որ ՊԺ-ում կամ, եթէ կուզէք

կեանքի բոլոր ասպարեզներում, որոշումներ կայացնենք մեր իսկ սեփական խղճի և համոզման համաձայն, թեկուզ այդ որոշումը չհամընկնի սեփական կուսակցության այդ պահի ղեկավարության որոշումներին: Կուսակցությունների մեջ բազմակարծությունը հարստություն է: Կազմակերպական լծակներով տեսակետներ պարտադրելը, «կուսակցություն պահելը» վաղուց արդեն փաստել է իր անարդիւնաւետութիւնը եւ ամլութիւնը: Մտքի հզօրութիւնն է միաւոր ուժը եւ ոչ թէ կանոնագրական կախակայումները, սառեցումները, վտարումները եւ մասամբ նորին:

Ի՞նչ պիտի անել այլ խմբակցութիւնների եւ անկախ անձնաւորութիւնների մասնակցութիւնը համայնքի կառավարման գործերում խրախուսելու համար:

Նախ եւ առաջ բոլորի մէջ պիտի արմատաւորել այն միտքը, որ «խաչին ուժ տւողը Տէրն է», ասել է թէ՛ Եկեղեցին, դպրոցներն ու միութիւնները առանց ժողովրդի ներկայութեան իրենցից ոչինչ չեն ներկայացնում, ամայի շինութիւններ են, սառը հողից, քարից ու երկաթից շինած: Այդ կառոյցներին շունչ ու հոգի տւողը ժողովուրդն է: Ապա ժողովրդի մասնակցութիւնը ազգային կառոյցներում ապահովելու համար պիտի ճիշտ կիսել ժողովրդի հետ ու յետոյ էլ, ինչպէս ակնարկեցի, կայացնել Արդար ընտրութիւններ, ինչին հասնելու համար նախ եւ առաջ կարծում եմ պիտի իրականացւի պատգամաւորների արդար տեղաբաշխում ըստ բնակչութեան համեմատական թւի եւ երկրորդ՝ պահպանւի ընտրութիւններում մասնակից կողմերի հաւասար ներկայութիւնը՝ Կենտրոնական ընտրական յանձնախմբում, Ենթայանձնախմբերում եւ ընտրութիւնները իրականացնող բոլոր միւս մարմիններում:

Արդար ընտրութիւնների կայացումը ոչ միայն կաջակցի տարբեր անհատների եւ խմբաւորումների համայնքային կառոյցների նկատմամբ յարգալից վերաբերում ունենալուն, այլ հետզհետէ կապահովի համայնքային կառոյցներում նրանց ներգրաւմանը, համայնքային կեանքում առաւել կը խթանի կենսունակութիւն և ազգային գեղեցիկ միջավայր, ուր տարբեր տեսակետների տէր մարդիկ ոչ թէ ատում են միմեանց, այլ զրուցում եւ այդ զրոյցներին առընթեր միասնութեան եզրեր որոնում:

Ինչո՞ւ մեր համայնքում բազմակուսակցութիւն չկայ: Կարծում եմ սկզբում ճիշտ կլինի բացատրել, որ կուսակցութիւնների հիմնումը եւ ներկայութիւնը արդարացւում է միայն հայրենի հողի վրայ, քանզի ցանկացած կուսակցութեան ծննդեան բուն պատճառը եւ նպատակը իշխանութեան տէր կանգնելն է, ինչին հնարաւոր է հասնել միայն նոյն այդ կուսակցութեան ծնունդ տուող ժողովրդի բնօրրանում, մեր դէպքում՝

Հայաստանում: Հայկական կուսակցութիւնները հայրենի հողից դուրս լաւագոյն դէպքում վերածւում են հասարակական, բարեգործական կամ նման մի միութեան, իսկ վատի պարագային մաքիական ինչ-որ խմբի կամ ինչ-որ պետութեան կամ ուժի գործակալի: Այստեղ աւելի շուտ կարող է խօսք գնալ շարժումների ու զանազան մտքերի մասին, որոնց ներկայութեան պակասը ոչ միայն կապած է համայնքի հետ այլ նաեւ երկրում տիրող պայմանների:

Ինչ վերաբերում է մեր համայնքին. Այս հարցում, իհարկէ, մեղքի մեծ բաժին ունեն եւ ՀՅԴ-ն եւ հայկական «ծախակողմեան» կազմակերպութիւնները: Առաջինը նեղ կուսակցական շահեր հետապնդելու եւ մենատիրական իր ձգտումների, իսկ երկրորդը ազգայինը այսպէս կոչւած «համաշխարհային»-ին զոհելու հաշիւն:

Եթէ ընդունենք, որ ցանկացած կուսակցութեան ծննդեան բուն պատճառը եւ նպատակը իշխանութեան տիրանալն է, ապա հայկական սփիւռքում, այսինքն հայրենագրկութեան պայմաններում, կուսակցութիւններ հիմնելը և նման պայքար - հակապայքարներ շղթայազերծելը անիմաստ է դառնում: Իհարկէ, հայկական աւանդական կուսակցութիւնները, ստեղծել են այլ պայմաններում, այլ նպատակներ հետապնդելու եւ իրականացնելու համար, որ ոչ մի աղերս չունի իրենց այսօրւայ գործունէութեան հետ: Այդ փոփոխութիւնը, իհարկէ, մեծաւ մասամբ հայութեան պարտադրած քաղաքական իրավիճակների հետեւանքով է տեղի ունեցել, այլ խօսքով չի կատարել ինքնակամ հայկական կուսակցութիւնների կողմից, բայց և այնպէս իրողութիւն է:

Սփիւռքի քաղաքական թելադրանքը նախասիրութիւնների հարցեր չեն: Տեղասպանութեան և բռնագաղթի ենթարկւած հայութիւնը, եթէ դեռ չի հրաժարւել իր իրաւունքներից, ունի քաղաքական առաքելութիւն եւ միջազգայնօրէն արդարացւող եւ երաշխաւորող իրաւունքները: Դրան հասնելու համար, հայութիւնը պէտք է որակեալ ուժի վերածւի, որովհետեւ, աշխարհում տակաւին բնութեան օրէնքը գերակշռում է հասարակական օրէնքին: Սփիւռքի երկրորդ առաքելութիւնը Հայաստանի Հանրապետութեան սատարումն է՝ հզօր եւ ժողովրդավար պետութիւն հիմնելու համար, որ ամեն մի հայ հպարտանայ այդ մասին խօսելով:

ԹՅԹ ՊԺ-ի Վերջին շրջանում, մամուլի ներկայացուցիչները մասնակցում էին նիստերին: Ի՞նչպէս էք գնահատում այդ մասնակցութեան արդիւնքները: Մամուլի ներկայութիւնը ՊԺ-ում թեկուզ յապաղած, դրական քայլ է, սակայն արդիւնքների մասին խօսելը դեռ համարում եմ կանուխ, միայն կարելի է արձանագրել, որ այդ քայլով, ինչ-որ չափով լցւում է ժողովրդի եւ ազգային իշխանութեան միջեւ գոյութիւն ունեցող վիռը:

Ռոբերտ Մարգարեան. ՊԺ-ի դիւանի անդամ

Ընտրւած պատգամաւորը իրեն պատասխանատու է զգում ոչ թէ իրեն պաշտպանած միութեանն ու խմբաւորմանը, այլ ժողովրդին

Շուտով Թեհրանի հայոց թեմի Պատգամաւորական Ժողովի նոր ընտրութիւններ են լինելու: Ո՞րն է այդ ընտրութիւնների կարեւորութիւնը: ՊԺ-ի որոշումները ի՞նչ ազդեցութիւն ունեն իրանահայ մարդու կեանքի վրայ:

Համաձայն Թեհրանի հայոց թեմի կանոնադրութեան Պատգամաւորական ժողովը համարուում է թեմի բարձրագոյն մարմինը, որը ընտրուում է Թեմական խորհրդին, Կրօնական խորհրդին, Հաշտեքննիչ մարմնին, հաստատում է դրանցից բխող տարբեր մարմինների ու յանձնախմբերի կազմերը, վաւերացնում է տարեկան բիւջէն և վերահսկում է իր ընտրած մարմինների գործունէութիւնը և իւրաքանչիւրի գործունէութեան շրջանի աւարտին իր գնահատականն է տալիս նրանց բարոյական ու նիւթական գործունէութեանը: Կանոնադրութեամբ Պատգամաւորական ժողովին վերապահւած այս պատասխանատուութիւնները բաւարար են ընդգծելու համար դրա նշանակութիւնը: Պատգամաւորական ժողովը համարուում է նաեւ Հայոց Առաքելական Ս. Եկեղեցու ժողովրդավարական հիմքերի լաւագոյն դրսեւորումը, որի միջոցով հնարաւորութիւն է ստեղծուում թեմի ղեկավարման գործին ժողովրդի մասնակցութեան և դերակատարութեան համար: Միեւնոյն ժամանակ համաձայն չեն այն տեսակետին, որը Պատգամաւորական ժողովը նոյնացնում է տարբեր համակարգերում աշխատող օրէնսդիր մարմիններին եւ նրան ներկայացնում է, որպէս ,Թեմի

Օրէնսդիր-ը: Պատգամաւորական ժողովի և տարբեր համակարգերի օրէնսդիր մարմինների միջեւ ընդհանուր եզրեր փնտրելու ձգտումը տեղի է տալիս Պատգամաւորական ժողովից անտեղի ակնկալիքների, որոնց իրագործումը երբեմն ոչ միայն դուրս է գտնուում կանոնադրութեամբ յիշեալ ժողովի համար սահմանւած պարտականութիւնների ու լիազօրութիւնների սահմաններից, այլեւ կարող է խոչընդոտել միւս մարմինների, այդ թւում Թեմական խորհրդի, Կրօնական խորհրդի և Հաշտեքննիչ մարմնի գործունէութեան սահուն ընթացքը:

Արդէն երկար տարիներ է, որ դաշնակցական թեկնածուները մեծամասնութիւն են կազմում ՊԺ-ում եւ դա նշանակում է, որ ՊԺ-ում քւեարկւող կարեւոր հարցերի մասին նախապէս որոշում է կայացւել այդ կուսակցութիւնում: Այս պայմաններում ոչ-դաշնակցական եւ անկախ թեկնածուները, ինչ դեր կարող են ունենալ ՊԺ-ում:

Թեւ ընտրութիւնների սեմին համայնքում գործող միութիւնների կողմից ներկայացւում են պատգամաւորական ցանկեր, սակայն իրականութեան մէջ Պատգամաւորական ժողովի ընտրութիւնները անց են կացւում ոչ թէ համամասնական , այլ մեծամասնական կարգով: Այլ խօսքով ժողովուրդը քւեարկում է ոչ թէ հրապարակւած ցանկերին, որոնք ներկայացնում են ինչ-որ կուսակցութիւն, խմբաւորում կամ հոսանք, այլ ուղղակի իր ծայնը տալիս է ցանկացած թեկնածուին: Հետեւաբար ընտրւած պատգամաւորը իրեն պատասխանատու է զգում ոչ թէ իրենց պաշտպանած միութեանն ու խմբաւորմանը, այլ ժողովրդին, ինչը երաշխաւորում է նրա անկախութիւնը: Հակառակ այն սխալ ենթադրութեան, որ Պատգամաւորական ժողովը քւեարկում է այն հարցերի մասին, որոնց շուրջ նախապէս արդէն որոշում է կայացւել, Պատգամաւորական ժողովը աշխատում է ինքնուրոյն կերպով եւ տարբեր հարցերի ու խնդիրների մասին տալիս է իր սեփական գնահատականը: Բարեբախտաբար վերջին շրջանում Պատգամաւորական ժողովի նիստերին ներկայ գտնւած մամուլի ներկայացուցիչները կարող են վկայել, որ ժողովներում արծարծւած տարբեր հարցերի ու խնդիրների շուրջ բուռն քննարկումներ են ծաւալում երբեմն նոյն ցանկի միջոցով հովանաւորւած պատգամաւորների միջեւ եւ յանգում այնպիսի լուծումների, որոնք անպայմանօրէն չեն ներկայաց-

նում ցուցակը պաշտպանած միութեան կամ խմբաւորման տեսակէտն ու ցանկութիւնը:

Ի՞նչ պիտի անել այլ խմբակցութիւնների եւ անկախ անձնաւորութիւնների մասնակցութիւնը համայնքի կառավարման գործերում խրախուսելու համար:

Պատգամաւորական ժողովի ընտրութիւններին միշտ էլ մասնակցութեան հնարաւորութիւն են ունեցել անկախ և տարբեր խմբակցութիւնների հարող թեկնածուներ: Նախ պիտի շեշտել տարբեր թաղերի միութիւնների կողմից ներկայացուող ցանկերում գտնուող թեկնածուների մեծ մասը անկախ գաղափարներ ներկայացնող ճանաչւած ազգայիններ են, որոնք միշտ չէ, որ անդամակցում են որեւէ կուսակցութեան կամ միութեան: Միութեանկան ցուցակներով պաշտպանւած թեկնածուները բնականաբար ունեն քարոզչութեան ակտիւ լայն հնարաւորութիւն, բայց դա չի խանգարում միւս ազգայիններին ներկայացնելու իրենց թեկնածութիւնը և օգտւելու օրէնքով սահմանւած հնարաւորութիւններից: Օրինակ թաղային ենթայանձնաժողովները հաւասար պայմաններում ներկայացնում են բոլոր պատգամաւորներին և թաղի եկեղեցում կամ որեւէ այլ սրահում ժողովրդային հանդիպման ժամանակ քարոզչական հաւասար պայման են ստեղծում անկախ թեկնածուների համար: Նաեւ նկատի առնելով նախորդ շրջանի ընտրութիւններում՝ յատկապէս Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցու շրջանում, անկախ թեկնածուների ծաւալած քարոզչական լայն գործունէութիւնը ու նաեւ շահած ձայները չի թւում, թէ նման անձանց կամ խմբակցութիւնների մասնակցութեան ճամբին կան արգելքներ, որոնց վերացնելով պիտի խրախուսել նրանց մասնակցութիւնը:

Ինչո՞ւ մեր համայնքում բազմակուսակցութիւն չկայ: Ելնելով Իրանի քաղաքական պայմաններից և գործող օրէնքներից բնականաբար իրանահայ համայնքում իրենց ցուցանակներով հանդէս չեն գալիս կուսակցութիւնները, բայց դա չի խանգարում, որպէսզի իրենց գործունէութիւնը ծաւալեն տարբեր կուսակցական գաղափարախօսութիւնների հաւատարիմ հաստատութիւններ, միութիւններ ու ՁԼՄ-ներ: Այսօր մեր համայնքում ԶՅԴ գաղափարախօսութիւնը ներկայացնող Ալիք հաստատութեան, տարբեր միութիւնների, Ալիք օրաթերթի ու Չայելի կայքէջի կողքին աշխատում են նաեւ այլ գաղափարախօսութիւնների ու տեսակէտների հետեւող շուրջ մէկ տասնեակի հասնող միութիւններ, խմբաւորումներ ու ՁԼՄ-ներ, ինչը պերճախօս վկայութիւնը կարող է լինել իրանահայ համայնքի իրական դիմագծի: Իսկ եթէ տարբեր ընտրութիւններում յաղթանակ են տանում ԶՅԴ-ին հարող միութիւնների պաշտպանած թեկնածուները եւ հետեւաբար յիշեալ միութիւնների թեկնածուները մեծամասնութիւն

են կազմում Պատգամաւորական ժողովում դա ոչ թէ միւս թեկնածուների համար քարոզչութեան ու գործունէութեան դաշտ գոյութիւն չունենալու, այլ ժողովրդից հաւաքած ձայների և նրանց ինչ-որ չափով ակտիւ գործունէութեան ու վայելած համակրանքի արդիւնքն է: (Ի դէպ պէտք է յիշեցնեն, որ Պատգամաւորական ժողովի ընտրութիւնների որոշ շրջաններում տարբեր թաղամասերում մեծամասնութեան պատկերը տարբեր է եղել: Օրինակ՝ 13-րդ շրջանում «Սրբոց Թարգմանչաց», իսկ 14-րդ շրջանում «Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ» եկեղեցու պատգամաւորների պատկերը, որը մէկ անգամ գալիս է հաստատելու, որ վերջին խօսքն ասում է ժողովրդի ձայնը:)

ԹՅԹ ՊԺ-ի Վերջին շրջանում, մամուլի ներկայացուցիչները մասնակցում էին նիստերին: Ի՞նչպէս էք գնահատում այդ մասնակցութեան արդիւնքները:

Պատգամաւորական ժողովի նիստերին մամուլի ներկայացուցիչների մասնակցութիւնը համարում են 14-րդ շրջանի Պատգամաւորական ժողովի կարևոր նաճումներից մէկը: Ժողովուրդը ընտրելով Պատգամաւորական ժողովը իրաւունք ունի տեղեկանալու նրա տարած աշխատանքների ու գործունէութեան, ինչպէս նաեւ նիստերի ընթացքի մասին: Տարիներ շարունակ Պատգամաւորական ժողովը ժողովրդին կապող կամուրջը պաշտօնական հաղորդագրութիւններն են եղել: 14-րդ Պատգամաւորական ժողովը որոշեց այդ դերակատարութիւնը վստահել ժողովրդի ներկայացուցիչը համարող մամուլին, հնարաւորութիւն տալով, որպէսզի մամուլը սոսկ լրատութիւն կատարելուց բացի նաեւ իր ցանկացած դիտանկիւնից նայի ներկայացուած հարցերին ու կատարւած քննարկումներին:

Այդ կապը ժողովրդին հնարաւորութիւն է տալիս հետեւելու իր ընտրած պատգամաւորների գործունէութեանը և հեշատացնում յաջորդ ընտրութիւններին իր վստահւած անձանց ընտրութիւնը: Միեւնոյն ժամանակ ցաւով պիտի արձանագրեն, որ չնայած նախկինում նիստերին մամուլի ներկայացուցիչների մասնակցութեան անհրաժեշտութեան մասին յաճախ հնչեցւած կոչերին, նման հնարաւորութիւն ստեղծելուց յետոյ միայն Ալիք օրաթերթի թղթակիցն է գրեթէ բոլոր նիստերին ներկայ եղել եւ յաճախ զգացել է քննադատի դերում հանդէս եկող մամուլի ներկայութեան բացակայությունը:

Իմ մանկութեան միակ լուսանկարները

Նորվան

1. 1963թ. Ղարադաղ գաւառի Քարագլուխ գիւղ, հորեղբորս աղջկայ հարսանիքը: Մօր գրկում գլուխը ծռած ամենափոքրիկը ես եմ: Իմիջայլոց, աջից երրորդը (նստած), հետագայում ինձ դասաւանդէ լու է Սահակեան դպրոցում՝ օր. ժեմիկը:

2. Մի քանի ամիս է ինչ Թեիրանում ենք, այստեղ բնակող մեծ քոյրս՝ Վարդուշը, ընտանիքի գաւակներին տարել է լուսանկարելու: Վալէնը դեռ չի ծնւել:

3. Շրջիկ լուսանկարիչը յաւերժացրել է պահը՝ Շամսաբադի երբեմնի ծառախիտ բլուրներում գքօսնելիս: Հանրահռչակ դերասանների՝ Ֆարդին-ին եւՄալեք Մոթի-ին նմանակելով բաճկոնս գցել են ուսիս, իսկ վեստերն Ֆիլմերի հերոսների նմանութեամբ աջ ձեռքովս ուզում են չեղած ատրճանակը պատեանից հանել ու կրակել: Վերադարձին վարար գետից անցնելիս կօշկիս թայը ջուրը տարաւ:

4. Սահակեան դպրոց, չորրորդ դասարան: Կենտրոնում ուսուցչական կազմի ներկայացուցիչներ՝ տկն. Շուշիկը (հայերէն էր դասաւանդում, երկար եղունգները միշտ վարդագոյն ներկած), տեսչուհին՝ տկն. Սեդա Պետրոսեանը եւ Պրն. Մեսրոպը՝ մարզանքի ու հաշւապահութեան դասատուն:

Շատ էի սիրում ներկայ լինել մի այլ ուսուցչուհու դասերին, որը կաշէ սել բաճկոն ու հագիւ ծնկներին հասնող փէշ էր հագնում ու ես շարունակ նստարանի տակ մատիտս էի փնտրում: Բոլորին յիշում են, աղջիկներն էին՝ ժամէնը, Ռուբինան, Ժուլիետը, Իսկուհին, Վազգանուշը, Քարմէնը, Ծաղիկը, իսկ տղաները՝ Հերոսը, Մայիսը, Սարօն, Ասլանը, Վազգէնը, Վահիկ Կոլոխը, Ռուբիկ Կատուն եւ միւսները: Այդ օրը դպրոցական խալաթս չէի հագել, ուստի հագքրեցին աւելի բարձր դասարանցու խալաթը, որը բաւականին մեծ էր ինձ վրայ: Տխրեցի, որովհետեւ սիրահարւած էի ու չէի ուզում սիրածս աղջիկն ինձ այդպէս տեսնել: Նա ժիր աշակերտուհիներից էր. աչքը մտնելու համար ծուլիկս աշխատատէր դարձաւ, բայց աչքին չերեւաց:

ԽՈՍՈՂ ՊԱՏԵՐԸ

Անանուններ

Դեռեւս 90-ականներին փողոցային արւեստը Երեւանում կիրառած առաջին համարձակների աշխատանքներից մի քանիսը դեռ պահպանւել են: Սակայն հանդիպել դրանց հեղինակներին մեզ այդպէս էլ չյաջողւեց: Փոխարէնը նոր սերնդի ներկայացուցիչ German-ի համար այդ վաղ շրջանի գրաֆիտիստները ներշնչանք են եղել, դարձեալ պատճառ մտածելու նոյնով զբաղւելու մասին: Յետոյ տարւել է գրաֆիտների մասին համակարգչային խաղով, որից յետոյ էլ հաւաքւել է N. M. E CREW սեփական խումբը (nimble minds employees՝ «ճկուն մտքի ծառայողները»):

Գրաֆիտիստները յաճախ աշխատում են խմբերով crew: N.M.E CREW-ի անդամները 4-ն են՝ German-ը, Smee-ն, Depth-ը, եւ Tyne-ը: Էլ ի՞նչ փողոցային արւեստի ներկայացուցիչ առանց իրեն իւրայատուկ, իսկական անունը քողարկող մականւան, որով պիտի ստորագրի ամէն նկարի տակ: Տղաները խոստովանում են, որ գրաֆիտի գրելու ամենագրաւիչ տարրերից մէկը հեղինակի անանունութիւնն է:

«Ջրօսնում ես քաղաքով, անցնում քո իսկ արած գործի կողքով, լսում ի՞նչ են խօսում ու քննարկում անցորդները երէկ գիշերը արած գործիդ մասին ու հաճոյքով արձանագրում, որ նրանց մտքներով անգամ չի անցնում, որ պատը նկարազարդողը դու ես», - ասում է German-ը:

Անոնին վարպետները վստահեցնում են, որ գրաֆիտն ոչ-աւանդական է իր ձեւաչափով, և ամենեւին էլ չի ենթադրում, որ այն չի կարող համարւել արւեստ: Պարզապէս այն չի տեղաւորւում ընդունւած ակադեմիական արւեստի սահմաններում: Գրաֆիտն դրանով զբաղողների բնորոշմամբ ազատութիւն է, զգացմունքների անսպասելի արտայայտում, հաղորդագրութիւն հասարակութեան համար, շփում նրա հետ: Այստեղ չկան նկարչական պարտադիր օրէնքներ, համաչափութեան կանոններ, ձեւաչափային ու տարածքային սահմանափակումներ: Ազատութեան զգացողութիւնն այնքան մեծ է, որ երբեմն հեղինակներն իրենք են սահմաններ գծում՝ չափի զգացողութիւնը չկորցնելու համար:

Սեւ Գիրք

Իւրաքանչիւր գրաֆիտի գրող ունի իր black book-ը՝ նօթատետր, որտեղ ծնւում են քաղաքի պատերի նկարազարդման առաջին էքզիզներն ու մտքերը: N.M.E Crew-ի անդամների «սեւ գրքում» նոր միտք կայ՝ Երեւանի պատերին թողնել հաղորդագրութիւններ, որոնք կը փոխեն անցորդի տրամադրութիւնը: Եթէ նախկինում գրաֆիտը գրում էին գեղեցկութեան, աչքին հաճելի պատկեր ստանալու համար կամ էլ նկարում խմբի կամ անդամներից որեւէ մէկի անունը, ապա հիմա N.M.E Crew-ն փնտրում է պատ նոր մտայղացման համար:

Նախագիծը ստացել է բազմանշանակ Smile՝ ժպիտ, վերնագիրը:

Կարելոյը՝ արագ վազել

Առաջին հայեացքից սովորական ու անհրապոյր թւացող գետնանցումի պատից կրկեսի սիրւած դերասան, ծաղրածու Լեւոնիդ Ենգիբարեանը ծաղիկ է նւիրում անցորդներին: Այս գրաֆիտն չ՞իմն է: չ՞ն չի ներկայանում, կրկին չկորցնելու համար գրաֆիտի գրողի ամենասիրելի առաւելութիւնը՝ անանունութիւնը: Ենգիբարեանի գրաֆիտը չ՞ի եզակի գործն է, որը չունի տեքստային հատւած, այն պարզապէս նւիրւած է յայտնի միմոսին: Իսկ առհասարակ չ՞ի կարծիքով գրաֆիտը պիտի իւրաքանչիւր անցորդին մտածելու տեղիք տայ: Քաղաքում ունեցած իր հինգ-վեց գրաֆիտներից ամենից շատ սիրում է Անտուան դեսնատ էքզիպերիի «Փոքրիկ իշխանը» վիպակի հանրայայտ գլխարկը, որն իրականում ոչ թէ գլխարկ էր, այլ փիղ կուլ տւած օձ:

չ՞-ն մենակ է աշխատում, իսկ գրաֆիտների թեմաներն իրենք իրենց են մտածում: Ժամանակի ընթացքում հասունանում է մի միտք, որը չ՞-ն ցանկանում է կիսել բոլորի հետ: Ընդ որում, եթէ այդպիսի միտք գլխում ծագում է, պիտի առաջիկայ հանգստեան օրերին այն գրի պատին, հակառակ դէպքում միտքը սառչում է, դառնում սովորական ու կորչում է այն պատին յանձնելու ցանկութիւնը: չ՞-ն երկար բարակ պատրաստում է տեղն ընտրելուն: Նախ՝ նրա գրեթէ բոլոր գոր-

Ժերը զեւոնանցումներում են՝ բաց տարածութեան մէջ հեղինակն իրեն վստահ չի զգում: Մի քանի օր ուսումնասիրում է, թէ ո՞ր ժամին ո՞վ է անցնում պատի մօտով, որտե՞ղ առաւել յարմար կը լինի գրել: «Եթէ գրաֆիտի գրող ես, պիտի նաեւ լաւ վազել կարողանաս, քանի որ ցանկացած պահի կարող են քեզ նկատել

ու միակ ելքն այդ պարագայում վազելն է», - ծիծաղելով ասում է նա: չ՞-ն նկարել չգիտի, իսկ Երեւանի պատերին աշխատում է տրաֆարետներով: Ամէն ինչ նախապէս ստեղծում է համակարգչով, տպում, կտրում պատկերացնում ինչ տեսք կունենայ գրաֆիտն եւ յետոյ նոր նկարը յանձնում պատին: Չնայած վիրտուալ աշխարհի ընձեռած հնարաւորութիւններին, գրաֆիտը պահպանում է իր արդիականութիւնն ու կիրառելիութիւնը: «Սոցիալական կայքում կարող ես 5000 ընկեր ունենալ, բայց քաղաքի պատերն ու նրանց վրայի հաղորդագրութիւններն իրենց ծաւալի ու զոյնների մէջ ազդեցիկ են, քան ցանկացած նկար ու երկտող, որ կը ներբեռնես ինտերնե-

տուն»,- վստահեցնում է չ՞-ն:

Գրաֆիտի գրողի համար ամենամեծ անարգանքը իր աշխատանքի վրայ մեկ այլ գրողի կողմից արևած նկարն է: Եական չէ, որտե՞ղ եւ ի՞նչ է ցանկանում նկարել գրաֆիստը, մա պարտաւորում է հետեւել փողոցային արւեստի չգուած սկզբունքներին եւ օրէնքներին. չնկարել մշակութային արժէք ներկայացնող կառոյցների եւ կրօնական հաստատութիւնների շէնքերի, ինչպէս նաեւ միմեանց աշխատանքների վրայ: 2՞-ն սրտացաւութեամբ է նշում, որ իր աշխատանքներից մէկի վրայ սմայլիկ եւն նկարել, փոխելով պատկերի իմաստն ու տրամադրութիւնը իսկ միւսի վրայ՝ պարզապէս չուզողաբար խզբզել:

«Ռմբակոծւած գւացքը»

Գրաֆիտի գրողները բաժանուում են երկու խմբի՝ «բոմբերներ» եւ «սթայլերներ»: Առաջիններն աշխատում են մեծ խմբով եւ կարծ ժամանակում: Կարող են հաւաքւել հինգ հոգով, հինգ ըրպէտն նկարել, ասենք, մի քանի պատերի վրայ եւ ցրել, իսկ սթայլերները կարելուում են գրաֆիտի բարձրորակութիւնը, ամէն ստեղծագործութեան վրայ աշխատում են քանի ժամ: Բոմբերների գործունէութեան ամենաթարմ օրինակը Երեւանի մետրոպոլիտենի գնացքի վագոնների նկարազարդումն էր: Այս ակցիան ոչ միանշանակ ընդունւեց երեւանցիների կողմից(պատճառներից մէկը գրաֆիտիների թոյլ կատարումն էր), իսկ գնացքը դեպոյում պարզապէս մաքրեցին եւ կրկին գործի ուղարկեցին...

Արգելած պտուղ

Ինչպէս աւանդական արւեստում, գրաֆիտիին էլ յատուկ են ընդհանուր ոճերը: N.M.E Crew-ի տղաների կարծիքով անհատական ոճ գտնելու համար նախ անհրաժեշտ է լաւ ուսումնասիրել տարբեր հեղինակների գործերը, դառնալ գիտակ եւ ստեղծել սեփականը: Բայց, ի տարբերութիւն աւանդական արւեստի, այստեղ չկան ուսուցիչներ, ովքեր կը սովորեցնեն

ինչպէ՞ս քաշել գծերն ու պահպանել ճիշտ չափսերը: Կարելու են մարդու ներքին ազատութիւնն ու երեւակայութիւնը: Գրաֆիտիի բացառիկութիւնը ինքնուրոյն զարգացման մէջ է, առանց միջամտութեան: Գրաֆիտիստները անընդհատ մրցակցութեան մէջ են՝ թէ ո՞վ և որտե՞ղ կը կարողանայ գրել, ո՞վ ի՞նչ նորարարութեամբ ու իւրայատկութեամբ կը կարողանայ զարմացնել: Արդիւնքում փողոցային արւեստը զարգանում է աւելի ու աւելի արագ:

Գրաֆիտիի առանձնայատկութիւնների շարքից է նրա անօրինական լինելը: Բազմաթիւ քաղաքներում առանց թոյլտւութեան քաղաքի պատերին նկարելը համարում է օրէնքի խախտում: Գրաֆիտի գրողների մեկնաբանութեամբ սակայն, հէնց այս անթոյլատրելիութեան մէջ է ողջ էքստրիմն ու հաճոյքը: Նրանք չեն ցանկանում ստեղծագործել մի քաղաքում, որտեղ գրաֆիտի կարելի է գրել որտեղ ու երբ ցանկանաս: Այս իմաստով գրաֆիտին պայքար է այն գրողների եւ ջնջողների միջեւ: «Որքան էլ ջնջեն, միեւնոյն է գրողը չի յանձնուում», - ասում են N.M.E Crew-ի անդամներն ու կատակում, - «աշխատում ենք այնպիսի գործեր անել, որ մարդու ձեռք չգնայ ջնջելու»: Գրաֆիտին առաւել արժեւորում է, երբ այն տեսանելի վայրում է արւած եւ առանց որեւէ թոյլտւութեան:

N.M.E Crew-ի անդամները ունեն օրինական գործեր, որոնք պատւիրւել ու թոյլ են տրւել Երեւանի քաղաքապետարանի կողմից, սակայն տղաները դրանք չեն դասում իրենց ամենաստացւած աշխատանքների շարքին: Բացատրում են, որ թոյլատրելիութիւնը ազդում է գրաֆիտիի որակի ու տեսքի վրայ: Չնայած ցանկանում են Երեւանի պատերը դարձեալ գրաֆիտիի թանգարան բաց երկնքի տակ, բայց համաձայնում են, որ յաճախ ոմանք չափն անցնում են ու նկարում այնպիսի պատերի վրայ, որոնք քաղաքի ներկայանալի դիմագիծն են:

Քաղաքային իշխանութիւնների հետ համաձայնեցւած գրաֆիտների թւում են վայրի բնութեան եւ մշա-

կութային արժեքների պահպանման հիմնադրամի ձեռնարկած «Իմ երազանքների քաղաք» խորագրով նկարները: Բնապահպանական խնդիրների մասին բարձրաձայնող այս գործերը հանգուանել են մայրաքաղաքի մի շարք լքած ու բանուկ դալաններում, որտեղ երիտասարդ նկարիչները պատկերել են իրենց երազանքների Երեւանը:

Մէկ այլ «արտօնագրւած» գրաֆիտի ակցիան տեղի ունեցաւ բոլորովին վերջերս, երբ «Հանրապետութեան Հրապարակ» մետրոյի կայարանի գետնանցումը, որը մինչ այդ յայտնի էր միայն տիաճ հոտերով, ամբողջութեամբ զարդարւեց պոզիտիւ պատկերներով: Հեղինակները Սամէլ Բաղդասարեանի էսթետիկ կենտրոնի եւ Երեւանի ճարտարապետաշինարարական պետական համալսարանի շուրջ 60 ուսանողներն են:

Ինքնասպանութիւն

Նկարիչներ Էդգար Ամրւեանի եւ Գարիկ Ենգիբարեանի կենտրոնի գետնանցումներից մէկի պատին արւած «ինքնասպան զինւորի» գրաֆիտին՝ աթոռին նստած հրացանով սեփական գլխին կրակող զինժառայողի տրաֆարետային պատկերը թերեւս մինչեւ օրս Երեւանում ամենից շատ աղմուկ բարձրացրած եւ քննարկւած փողոցային արւեստի նմուշն է: Սոցիալական ցանցերում եւ բլոգներում թէժ քննարկումների վերջակէտը դրեց անյայտ անձը, որն «ինքնասպան զինւորի» գրաֆիտին պատեց պարզապէս սեւ ներկով (միզուցե որովհետեւ համայնքն էլ չզբաղւեց այդ հարցով): Շատերի մօտ զայրոյթ առաջացնելու պատճառներից մէկը պատկերի դաժանութիւնն էր, մինչդեռ այն գտնուում էր հանրային վայրում, որտեղ բազմաթիւ երեխաներ են անցնում: Վէճն էլ աւելի թեժացաւ, երբ Էդգարն ու Գարիկը յայտնեցին, թէ սա իրենց բողոքն է պարտադիր զինւորական ծառայութեան դէմ:

Արդիւնքում հիմա պատին միայն սեւ քառանկիւն է մնացել, իսկ խօսել ու մեկնաբանել իրենց աղմկահարոյց գրաֆիտին դրա հեղինակները հրաժարոււմ են:

Սեռային խնդիր

Ժամանակակից աշխարհում կանանց ու տղամարդկանց իրաւահաւասարութեան համար տարւող պայքարը չի շրջանցել նաեւ գրաֆիտիի ոլորտը: Տարիների ընթացքում նիւտրոքում պատերին իրենց աշխատանքներով բազմաթիւ կին գրաֆիտիստներն ապացուցել են, որ սեռային խտրականութիւնն արւեստի այս ճիւղում անտեղի է: Այդուհանդերձ, գրաֆիտը բացի երեւակայական ու նկարչական հմտութիւններից նաեւ ֆիզիկական լաւ տւեալներ է պահանջում անհրաժեշտ է լաւ վազել իմանալ: Սա չի խանգարում գրաֆիտիի պատմութեան ընթացքում ունենալ բաւական յաջողակ կին վարպետներ: Երեւանցի համարձակներից Մարիաննա Փախլեւանեանն է: «Գրաֆիտի անելիս քո հետքն ես թողնում քաղաքում: Յետոյ ամէն անգամ, երբ գործիդ կողքով ես անցնում քեզ աչքով է տալիս», - ասում է Մարիաննան եւ աւելացնում՝ «գրաֆիտին քաղաքում մի տեսակ տիրոջ զգացողութիւն է տալիս»:

Այս բնագաւառում կանանց սակաւութիւնը նա պայմանաւորում է ազգային մտածելակերպով. «Աղջիկը գիշերւայ հինգին ո՞նց գնայ գրաֆիտի գրելու: Բա որ բռնեն տանեն ոստիկանութիւ՞մ...Չէ՛, դա աղջկայ գործ չի»: Իսկ վարպետութեան Մարիաննան տարբերութիւն չի տեսնում. նոյն ներկերն են, նոյն դատարկ պատը:

Գրաֆիտիի մասին կարելի է վիճել անվերջ՝ շատերը կը պնդեն, որ դա պարզապէս վանդալիզմ է, միւսները կը համաձայնւեն այն մտքի հետ, որ դա ոչ-աւանդական, բայց այդուհանդերձ՝ արւեստ է: Իսկ գրաֆիտիստները առանց այդ գրոյցներին ուշադրութիւն դարձնելու եւ առանց սեփական անձը բացայայտելու կը շարունակեն քաղաքի պատերին խօսելու ունակութիւն պարգեւել:

Աղբիւր՝ Երեւան քաղաքի ամսագիր

ՄԻՒԹԱՐԵԱՆԸ ՉԵՄՊԻՈՆՆԵՐԻ ԼԻԳԱՅՈՒՄ

Արման Տ.Ստեփանյան

Երեքշաբթի կայացավ Եւրոպայի Չեմպիոնների լիգայի երկրորդ տուրը, որում մրցութիւններին մասնակցող հաւաքականներն իրար դիմաց դուրս եկան: Մրցութիւններից ամենահետաքրքիրն ու կարեւորներից մէկը դա իտալական Իւվենտուսի եւ Ուկրաինայի Շախտիորի միջեւ էր, որում հանդէս էր գալիս Հայաստանի ազգային հաւաքականի ռմբարկու Յենրիխ Մխիթարեանը:

Terrikon-ը հաղորդում է, որ Չեմպիոնների լիգայի խաղարկութեան երկրորդ տուրի՝ Իւվենտուս-Շախտիոր հանդիպումից առաջ, Իւվենտուս արեմայի սահմաններից դուրս, ամենայաճախ հնչող ազգանուններից էր Մխիթարեանը:

Աղբիւրի համաձայն, Մխիթարեանի ազգանունն իտալացիներն արտասանում էին Մխիթարիեան, Մխիթարիեան կամ նոյնիսկ Մխիթարան ձևով: Անդրիա Պիրլոյից յետոյ, ում տեղի լրագրողներն ընդունում են իբրև առասպելական հերոսի, ամենայաճախը, իտալացի-

ները հետաքրքրում էին Հայաստանի հաւաքականի և Դոնեցկի Շախտիորի ֆուտբոլիստ Յենրիխ Մխիթարեանով: Վերջինիս մասին, բնականաբար, հարցնում էին նաև միջխաղեայ մամուլյ ասուլիսի ընթացքում: Իսկ հանքափորների մարզման ընթացքում, լուսանկարչական ապարատները հիմնականում փնտրում էին Մխիթարեանին: Նշում էր, որ այդ մարզման ընթացքում, իտալացի լրագրողները ուղղում էին Who is Mkhitaryan (ավելի ճիշտ Who is Mkhitaryean) հարցը, խնդրելով ցոյց տալ, թէ ո՞վ է մարզող ֆուտբոլիստների մէջ Յենրիխը: Spell correctly - Mkhita-ryan... Look... (ճի՛շտ արտասանի՛ր, Մխիթարեան... Նայի՛ր) , - իրենց գործընկերներին օգնութեան են հասնում ուկրայինացիները: Աղբիւրը յաւելում է, այդ պատասխանի փոխարէն, անելի ցանկալի է նրանց ասել, որ շատ շուտով դուք Մխիթարեանին անելի լաւ կը ճանաչէք, քան Պիրլոին: Դրանից բացի մամուլյ ասուլիսի ժամանակ Իւվենտուսի պաշտպան Ջիորջիո Կիելինին

ՀԱՅԱՍՏԱՆ՝ ԱՌԱՋԻՆ ՇԱԽՄԱՏԱՅԻՆ ՏԵՐՈՒԹԻՒՆ Շախմատի Աշխարհի

13-րդ չեմպիոն Գարի Կասպարովը վեռնջերս տւած մի հարցազրոյցում նշել է, որ Հայաստանը հանդիսանում է շախմատային հզօրագոյն տէրութիւնը: Ո՞ր երկիրն է շախմատային համար մէկ տէրութիւնը: Եթէ դատենք վերջին շախմատային օլիմպիադաների արդիւնքներով, ապա դա Հայաստանն է: Այնտեղ շախմատը դարձել է նոյնը, ինչ Լատինական Ամերիկայում ֆուտբոլն է: Նոյնիսկ դպրոցական պարտադիր ծրագրում կայ նշւած շախմատը: Ի դէպ, Ռուսաստանը 2002 թւականից ի վեր այդպէս էլ չի կարողացել յաղթանակ տօնել օլիմպիադայի ժամանակ. եռակի չեմպիոն է հռչակւել Հայաստանը, երկու անգամ յաջողութեան է հասել Ուկրաինայի ընտրանին, - ասել է Կասպարովը:

համոզւած էր, որ Շախտիորը այն թիմերից չէ, որին կարելի է թերագնահատել: Մենք մրցելու ենք ուժեղ թիմի հետ, որի հնարաւորութիւնները շատերը թերագնահատում են: Վիճակահանութիւնից յետոյ, որոշները ինձ ասում էին, որ Իւվենտուսը հեշտ խմբում է յայտնւել, բայց նրանք շատ հեռու են ճշմարտութիւնից: Մենք պէտք է յարգենք մեր մրցակիցներին: Շախտիորում կան ֆուտբոլիստներ, ովքեր կարող են խաղալ Եւրոպական ցանկացած ակումբում: Օրինակ Գենրիխ Մխիթարեանը, ով բռնկուց, տաղանդաւոր և ուժեղ ֆուտբոլիստ է: Նա կարողանում է փոխել իրավիճակը դաշտում,- Կիւլինի խօսքերն էր փոխանցում Շախտիորի պաշտօնական կայքը: Անկախ մրցութեան արդիւնքից, այս դէպքը ինքնին շատ մեծ եւ ուրախալի լուր է Հայաստանի ֆուտբոլի համար, քանի որ դա ապացոյցն է այն իրականութեան, որ Հայաստանի ֆուտբոլը շատ արագ թափով դէպի առաջ է ընթանում, իսկ հայ ֆուտբոլիստներին ամբողջ Եւրոպայում նայում են որպէս պրոֆեսիոնալ ֆուտբոլիստներ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՇԱԽՄԱՏԻՍՏԵՐԻ ՎԱՐԿԱՆԻՇՆ ԲԱՐՁՐԱՑԵԼ Է ՖԻԴԵՈՒՄ

ՖԻԴԵ-ն հրապարակել է աշխարհի 100 լաւագոյն շախմատիստների վարկանիշային նոր աղիւսակը: Գրեթէ բոլոր հայ շախմատիստները, որոնք սեպտեմբերի սկզբին դարձան Օլիմպիական ախտյաններ, բարձրացրել են իրենց ցուցանիշները: Նշենք, որ գրոսմաստեր Վլադիմիր Յակոբեանի վարկանիշը կրկին 2700-ից բարձր է, իսկ Հայաստանի լաւագոյն շախմատիստ Լևոն Արոնեանը, համաշխարհային դասակարգման ցուցակում, կրկին երկրորդն է, սակայն նա զգալիօրէն մօտեցել է առաջատար Մագնուս Կարլսէնին:

1. Մագնուս Կարլսէն (Նորւեգիա) - 2843
2. Լևոն Արոնեան - 2821
3. Վլադիմիր Կրամնիկ (Ռուսաստան) - 2795
47. Վլադիմիր Յակոբեան - 2703
52. Սերգէյ Մովսիսեան - 2699
56. Գաբրիէլ Սարգսեան - 2692
97. Տիգրան Լ. Պետրոսեան - 2659

Արման Տ. Ստեփանեան

20 ՀԵՏԱՔՐՔԻՐ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ

1. Լոյսի իսկական արագութիւնը հաւասար է 299.792.458 մետր/վայրկեանի, բայց սովորաբար այն գրում է 300.000.000 մետր/վայրկեան:
2. Արեգակի շողերը երկիր մոլորակ են հասնում 8 րոպէ 17 վայրկեանում:
3. Ներկայումս մարդկութեան պատմութեան ամբողջ բնակչութեան միայն 10 տոկոսն է ողջ:
4. Ամէն տարի երկրագնդի վրայ տեղի է ունենում մէկ միլիոն երկրաշարժ:
5. Ամէն վայրկեանում երկրագնդի վրայ գրանցւում է 100 կայծակ:
6. Ամէն տարի 1000 մառդ է մահանում կայծակից:
7. 1999 թւականին Հարաւային Բելեռից անջատւել է մի սառցասար, որի մեծութիւնը հաւասար է Անգլիայի մայրաքաղաք՝ Լոնդոնին:
8. Երկիր մոլորակը 4.56 բիլիոն տարեկան է, ինչպէս նաեւ լուսինը եւ արեգակը:
9. Ընդամենը մէկ միլիոն, միլիոն, միլիոն, միլիոն, միլիոններորդ վայրկեան մեծ պայթիւնից անց տիեզերքը մի ոսպի հատիկի չափ էր:
10. 1886-ին շւեդացի գիտնական՝ Ալֆրեդ Նոբելը ստեղծեց դիմամիտը:
11. Առաջին արհեստական կրոնոզոնը ստեղծւել է 1997-ին ամերկացի գիտնականների միջոցով:
12. Ուլիսեւմ Ռենտգենին յաջողւեց շահել առաջին ֆիզիկայի Նոբելեան մրցանակը, X-ճառագայթները յայտնաբերելու համար:
13. 5 բիլիոն տարուց յետոյ արեգակի վառելիքը կը վերջանայ:
14. Մարդու մարմնում արեան երակների երկարութիւնը հասնում է 60.000 մայլի:
15. Իւրաքանչիւր արեան բջիջ 60 վայրկեանում մի անգամ շրջում է ողջ մարմնում:
16. Ընծուղւոները իւրաքանչիւր 24 ժամւայ ընթացքում քնում են ընդամենը 20 րոպէ:
17. Եթէ մեր արեգակի տրամագիծը մէկ *իմչ* լինէր, մեզ ամենամօտիկ աստղը կը գտնւէր 445 մայլ հեռաւորութեան վրայ:
18. Մեր տիեզերքը իր մէջ է պարունակում 100 բիլիոն գալատիկաներ:
19. Երբ դուք կարդում էք այս տողերը արեգակից արձակւած մօտաւորապէս մէկ միլիոն բիլիոն նէյտրինօ անցնում է ձեր մարմնով:
20. Ամէն մէկ ժամւայ ընթացքում տիեզերքը աճում է մէկ մայլով իւրաքանչիւր ուղղութեամբ:

**«Յոյս» երկշաբաթաթերթը
Վաճառում է**

«Արարատ» Մարզալան-ուճ

մیدան օնկ - քիպան Արարատ

տեղն: 88030224

«Նաշրե Զեշնէ» գրախանութ-ուճ

զիր քլ քրիմ քան, նիշ միրզայ Տիրազի,

«նշր քշմե»

տեղն: 88907766

«Հայ Ակուճք»-ուճ

քիպան Անքլաբ, քիպան Ուփլ Լոշատո,

քիպան քարք, Տմարե 1

«Անյմն Արամե Թերան»

«Շանք Սուրճ»-ուճ

Տիրմրճ անոբի-Տիիեճկար Աքճի

քլաք 116

տեղն 77826617

ARA BURGER
FAST FOOD RESTAURANT

Արա Բըրգըր

ԱՐԱ ԲԵՐԳԵՐ

Տնօրէն՝ Ղազարեան

Tel: 77 82 13 30

77 82 13 29

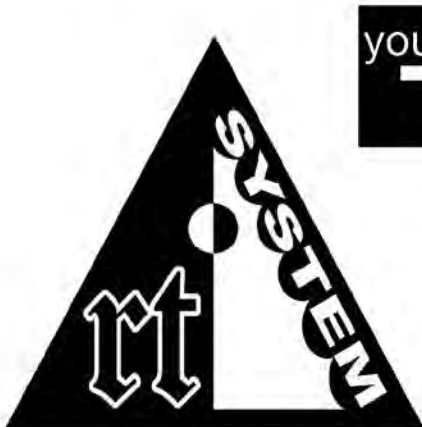
Աճրս : Մյիճիճե , քիպան ցլերց ցրի (աննազան), Թքաք քիպան քրման,
Անճայ քիպան Տիիեճ Այասի, քլաք 4

TADEH
BARBER

քրաճիճե
օյտամիճե
Տափ քրճոճ Մօ
քրիմ ճամաճ

քիպան քար Տիրազ, քրջե Ուքար, քիրիշ Ուքար
Մարա: 038.0302291

Art system

Arthur , Alen , Alex

ճմաճատ Մաճիճնիայ Աճարի

Տրօյիճ օ Թքմիր քլաքրիայ Այզրի Մօհրափճճան HP օ Տօզնի EPSON

տեղն: 88321436-7 օ 88315343-4

փքս: 88833000

Աճրս: Թերան, քիպան ԱրանՏիիեր անոբի, քլաքն Թրազ քիպան Տմիե,

Տմարե 7, Թքքե Տօմ, Յաճ 5

دوهفته نامه
اجتماعی فرهنگی

هفت روز

شماره ۱۳۲ ۱۹ مهر ۱۳۹۱ قیمت ۱۸۰۰ تومان

سال ششم

هاکوپ آنانیکیان نقاش گیومری

۱۳۹۱

دوهفته نامه
اجتماعی فرهنگی

هویس

شماره ۱۹، ۱۳۲، مهر ۱۳۹۱
سال ششم

مجمع نمایندگان ارمنه ایران و تحزب

صاحب امتیاز و مدیر مسؤل:
لئون آهارونیان

دبیر تحریریه: روبرت صافاریان

شورای نویسندگان:

لیا خاچکیان
کارون سرکیسیان
آرمینه ملیک ایسرائلیان

مدیر هنری: لیا خاچکیان

ویراستار بخش فارسی: نسیم نجفی

وب سایت: کاجیک صافاریان

ورزش: آرمان در استپانیان

اشتراک: کاترین یعقوبی

نشانی: تهران، میدان آرژانتین،
خیابان زاگرس، خیابان سی و پنجم،
پلاک ۱۳، واحد ۵

تلفن: ۸۸۷۷۰۶۵۸
۸۸۷۷۵۶۵۶

نشانی وب سایت:

www.hooys.com

وب سایت فارسی:

http://farsi.hooys.com

پست الکترونیکی:

hooys@inbox.com

در این شماره

۲	در صفحات ارمنی این شماره
۳	حضور فرمانده نیروهای انتظامی در ورزشگاه آارات
۴	نقض حق حاکمیت؟
ناتیرا هایرومیان
۵	انتخابات نهادهای خودگردان در ارمنستان
تورج خسروی
۶	گفت‌وگو با محمد فرهاد کلینی سفیر اسبق ایران در ارمنستان
سایت ایراس
۸	هاکوپ آنانیکیان، نقاش گیومری
۱۱	آواره
۱۲	آزاد ماتیان
دو نامه از زندان
۱۴	پاراجانف
خانه سلیم خان
آوارت طُروسیان

بخش ارمنی

۲	به مناسبت هفته فرهنگ
روبرت صافاریان
۴	کتاب: مجموعه شعر جدید آلمین
۵	وارتان اسکانیان زیر فشار مضاعف
۶	ازدواج سنتی نزد کردهای یزیدی ارمنستان
گایانه مگردچیان

مجمع نمایندگان ارمنه ایران و تحزب

۸	اقلیت چرا در مجمع نمایندگان شرکت کند
۱۰	گزارش‌های مجمع نمایندگان در صفحات هویس
۱۰	کارن خانلریان: شرایط برای چند حزبی شدن فراهم است
۱۲	موسس کشیشیان: بنیانگذاری حزب تنها بر خاک وطن توجیه پذیر است
۱۴	روبرت مارکاریان: نماینده به مردم پاسخگوست

۱۶	تنها عکس‌های کودکی من
نوروان
۱۸	گرافیتی بر دیوارهای ایروان
۲۲	ورزش
۲۴	آرمان در استپانیان
۲۰ دانستنی علمی جالب

گوشه‌هایی از آن چه در صفحات ارمنی این شماره هویس آمده است

کشیشیان، سردبیر هفته‌نامه آراکس و روبرت مارکاریان، عضو هیأت رئیسه مجمع نمایندگان ارمنه را منتشر کرده‌ایم. ترجمه بخش‌هایی از پاسخ‌های آن‌ها را در این‌جا می‌آوریم:

دکتر کارن خانلریان:
افتخار می‌کنم که هواداران دانشکسوتیون سال‌هاست رأی اعتماد اکثریت جامعه ارمنه را به دست می‌آورند. با این همه با حرکت از همان باور معتقدم که در همه زمینه‌ها، بخصوص در حوزه قانون‌گذاری، حضور اقلیت می‌تواند نقش تعادل‌بخش داشته باشد و از منظر انتقادی به اتخاذ تصمیمات پخته‌تر کمک کند.

[در جامعه ارمنه] از سال‌های ۱۹۹۷-۱۹۹۸ دوره تسامح شروع شد. نخستین سال‌های دهه ۲۰۰۰، یعنی وقتی نمایندگان دیگرانندیش در ارگان‌های اجرایی جامعه ما راه یافتند، آغاز دوره تکثر آرا بود. و اکنون فکر می‌کنم زمان اتخاذ سازوکار چندحزبی برای جامعه ما فرا رسیده باشد.

موسس کشیشیان:
زمان درازی است که ناکارایی و بی‌ثمری تحمیل عقیده با استفاده از اهرم‌های تشکیلاتی به اثبات رسیده است. نقطه قوت اصلی [یک تشکیلات] نیروی اندیشه آن است نه تعلیق‌های آیین‌نامه‌ای و اخراج اعضا و ...

تأسیس و حضور احزاب تنها بر خاک وطن توجیه‌پذیر است، چرا که دلیل اصلی و هدف بنیان‌گذاری یک حزب به دست آوردن قدرت است، امری که تنها در خاک مردمی که حزب زاده آن‌هاست، در مورد ما در ارمنستان، امکان‌پذیر است. احزاب ارمنی در خارج از مام میهن در بهترین حالت به انجمن خیریه و اجتماعی و از این قبیل بدل می‌شوند و در بدترین حالت به یک دسته مافیایی یا آلت دست این یا آن گروه قدرت.

روبرت مارکاریان:
خوشبختانه نمایندگان مطبوعات که در آخرین دوره مجمع نمایندگان حضور داشتند می‌توانند شهادت دهند که هنگام مذاکره درباره موضوعات مختلف بین نمایندگانی که با فهرست واحدی انتخاب شده‌اند، بحث‌هایی تنیدی در می‌گیرد و این بحث‌ها گاه به تصمیم‌گیری‌هایی می‌انجامد که با خواست گروه یا انجمنی که از آن فهرست حمایت کرده خوانایی ندارد.

بیاورند، اما این امر استثناء بوده است. این وضعیت کمابیش به این معناست که در تصمیم‌گیری‌های مهم اعضای فراکسیون دانشکسوتیون رأی مشخصی می‌دهند و نمایندگان دیگر عملاً نمی‌توانند منشاء اثری باشند. در این صورت آن‌ها چرا باید اصولاً در این مجمع شرکت کنند؟

نکته دیگر این که بسیاری اوقات از نمایندگان وابسته به حزب دانشکانتقادی می‌شود که منافع حزبی و گروهی خود را به منافع عمومی جامعه ارمنه ترجیح می‌دهند. در این انتقادات تلویحاً از وابستگی نمایندگان به یک حزب به عنوان نکته‌ای منفی یاد می‌شود. در حالی که می‌دانیم تحزب جزئی از نظام‌های پارلمانی دموکراتیک است و در این‌جا هم در مقیاس کوچک می‌تواند مفید باشد. البته طبیعی است که همیشه باید شرایط مشخص را در نظر گرفت و اصول عام لزوماً همه جا عیناً صدق نمی‌کنند. مثلاً وجود تنها یک حزب فعال در میان ارمنه ایران، عاملی است که نظام فراکسیونی در ارگان‌های نمایندگی را به سمت انحصارطلبی می‌برد.

هویس این پرسش‌ها را با برخی از اعضای مجمع نمایندگان ارمنه تهران و شمال کشور و دیگر فعالان اجتماعی جامعه ارمنه در میان گذاشت و پاسخ‌های دریافت شده را به نوبت چاپ می‌کند. در این شماره پاسخ‌های دکتر کارن خانلریان، نماینده ارمنه تهران و شمال کشور در مجلس شورای اسلامی، موسس

انتخابات مجمع نمایندگان ارمنه تهران (پادگام‌اوراکان ژقو) و پرسش حزبیت

به زودی انتخابات مجمع نمایندگان ارمنه تهران (پادگام‌اوراکان ژقو) برگزار خواهد شد. این مجمع را با قدری تسامح می‌توان نوعی مجلس قانون‌گذاری جامعه ارمنه تهران دانست. بیش از پنجاه نماینده آن هر چهار سال یک بار با آرای عمومی مردم از محلات ارمنی‌نشین تهران و شمال کشور انتخاب می‌شوند. مجمع نمایندگان خود شورای خلیفه‌گری را انتخاب می‌کند که ارگان اجرایی اداره امور اجتماعی و مالی جامعه ارمنه تهران و شمال کشور است. همین طور هیأت‌های گوناگونی را که امور مربوط به مدارس، کلیساها، قبرستان‌ها و سایر حوزه‌های اجتماعی را اداره می‌کنند. اعضای پادگام‌اوراکان داوطلبانه در نشست‌های آن شرکت می‌کنند و حقوقی دریافت نمی‌کنند (این امر در مورد اعضای شورای خلیفه‌گری و هیأت‌های متبوع آن نیز صدق می‌کند).

به طور سنتی اعضا و وابستگان حزب دانشکسوتیون همواره اکثریت آرای این مجمع را به دست می‌آورند. علت‌های این امر موضوع این نوشته نیست. هواداران و مخالفان این حزب دیدگاه‌های متفاوتی در این مورد دارند. البته در برخی دوره‌ها در بعضی محلات تهران افراد مستقل یا وابسته به گرایش‌های دیگر توانسته‌اند اکثریت را به دست

حضور فرماندهان نیروی انتظامی تهران بزرگ در باشگاه آارات

عصر روز چهارشنبه ۱۲ مهر، فرمانده نیروی انتظامی تهران بزرگ ساجدی‌نیا با همراهی گروهی از مقامات نیروهای انتظامی به دعوت شورای خلیفه‌گری تهران در ضیافت شامی در ورزشگاه آارات شرکت کردند. این مراسم به مناسبت هفته نیروهای انتظامی و با حضور مسؤولان وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و نمایندگان اقلیت‌های دینی رسمی کشور برگزار شد. در طی مراسم، اسقف اعظم ارامنه ایران سیوه سرکیسیان طی سخنانی بر روابط خوب اقلیت‌های دینی با نیروهای انتظامی کشور تأکید کردند و از حضور فرماندهان این نیرو در باشگاه آارات سپاسگذاری کردند. سردار ساجدی‌نیا نیز در پاسخ از دعوت خلیفه‌گری سپاسگذاری کردند و روابط پیروان ادیان توحیدی با نیروهای انتظامی را رضایت‌بخش دانستند. مراسم در جوئی دوستانه با اهدای هدایا و پذیرایی از مهمانان به پایان رسید.

نمایندگان انتخاب شده خود را نه به انجمن یا گروهی که از آن‌ها حمایت کرده، بلکه به مردم پاسخگو می‌دانند.

در شماره‌های آینده هویس دیدگاه‌های گروهی دیگر از نمایندگان و فعالان اجتماعی را منتشر خواهیم کرد. در ضمن هویس از همه کسانی که در پاسخ به پرسش‌های طرح شده یا در واکنش به دیدگاه‌های مطرح شده در این شماره نظری دارند دعوت می‌کند در این بحث مشارکت کنند.

دیوارهای سخنگوی ایروان

دیوارهای ایروان هم به تدریج از کارهای گرافیتی هنرمندان ناشناس پوشیده می‌شوند. نمونه‌هایی از این کارها زینت‌بخش صفحات میانی این شماره هویس هستند. ماهنامه ویژه شهر ایروان تعدادی از هنرمندان پدیدآورنده این گرافیتی‌های ایروان را پیدا کرده و با آن‌ها درباره آثارشان به گفت‌وگو نشست است. آن‌ها از این‌که کارهای‌شان در معرض دید تعداد زیادی از شهروندان است خوشحال‌اند. اما در ایروان هم بحث بر سر این نوع هنر در جریان است. برخی این کارها را نوعی هنر سخیف و کار اوباش و اراذل می‌دانند و برخی دیگر از آن به عنوان نوعی هنر خودجوش مردمی یاد می‌کنند.

وارتان اسکانیان به دادگاه فرا خوانده شده است

چندی پیش مجلس ملی ارمنستان مصونیت پارلمانی وارتان اسکانیان را لغو کرد و راه برای محاکمه یکی از چهره‌های مشهور میدان سیاست ارمنستان هموار شد. اسکانیان که وزارت امور خارجه دولت روبرت کوچاریان را به عهده داشت، بعد از تغییر رئیس جمهور، بنیاد سیویلیتاس را تأسیس کرد که بیشتر در حوزه پژوهش‌های سیاسی و فرهنگی فعال بود. چند ماه پیش اسکانیان به عضویت حزب «ارمنستان مرفه» در آمد و به طور فعال وارد میدان سیاست شد. حتی از او به عنوان نامزد این حزب در انتخابات ریاست جمهوری آینده یاد می‌شود. اکنون اتهام او پول‌شویی است، اما باور عمومی بر این است که این اتهام انگیزه سیاسی دارد و هدف بیرون کردن او از میدان سیاست است.

RUSSIA

نایراهایرومیان

آیا مصوبه مجلس ارمنستان نقض حق حاکمیت کشور است

میزبانی نیروهای نظامی و سایر زیرساخت‌های کشوری را تقبل کند مگر با تصویب CSTO که یک اتحاد همکاری‌های نظامی بین شش کشور از جمهوری‌های شوروی سابق است. علاوه بر ارمنستان و روسیه، بلاروس، قزاقستان، قرقیزستان و تاجیکستان هم در آن عضویت دارند. آلکساندر آرزومانیان، عضو فراکسیون حزب اپوزیسیون میراث در مجلس ملی ارمنستان، در جریان مذاکرات اعلام کرد که به

کارشناسان گفتند که ارمنستان به عنوان کشوری مستقل نباید امنیت خود را به کشور دیگری بسپارد بلکه همان طور که در قانون اساسی کشور آمده است خود آن را تضمین کند. این هفته ارمنستان حق دیگری برای روسیه قائل شد، این که ارمنستان برای همکاری نظامی با کشور ثالث باید رضایت روسیه را جلب کند. روز ۴ اکتبر پارلمان ارمنستان پروتوکلی را تصویب کرد که برابر آن ارمنستان حق ندارد

ارمنستان موافقت کرده است که حضور نیروهای نظامی کشورهای دیگر در خاکش مشروط به اجازه روسیه و هم‌پیمانان نظامی اش باشد

قرار است روز ۱۵ اکتبر رئیس جمهور روسیه ولادیمیر پوتین به ترکیه سفر کند و پس از امضای چند قرارداد مهم با این کشور همراه نخست وزیر این کشور اردوغان برای شرکت در اجلاس سران «سازمان همکاری‌های اقتصادی» به باکو برود. انتظار می‌رود که در پایان این اجلاس قراردادهای سه‌جانبه مهمی به امضاء برسند. بیشتر این قراردادها در زمینه اقتصادی خواهند بود، اما همکاری روسیه با ترکیه و آذربایجان یک وجه نظامی هم خواهد داشت. برای نمونه سال گذشته روسیه سیستم موشکی ضد هوایی اس-۳۰۰ به آذربایجان فروخت تا توازن قوا در منطقه برقرار شود. پیش‌تر روسیه موشک‌هایی به ارمنستان فروخته بود که تنها با سیستم اس-۳۰۰ می‌توانند خنثی شوند. در واقع روسیه با آذربایجان که دوستی می‌کند که در یک حالت جنگی اعلام‌نشده با ارمنستان است و با ترکیه که ارمنستان بر سر مرزش با آن مشکل دارد. در عین حال، ارمنستان از نظر نظامی کاملاً به روسیه وابسته است. در اگوست سال ۲۰۱۰ ارمنستان و روسیه یک قرارداد نظامی امضاء کردند که حضور نظامی روسیه را تا میانه قرن حاضر در ارمنستان تضمین می‌کند و در مقابل روسیه مسئولیت امنیت ارمنستان را عهده می‌گیرد. در آن زمان در داخل ارمنستان انتقاداتی به این قرارداد شد و بسیاری از

برگزاری انتخابات نهادهای خودگردان محلی در ارمنستان

تورج خسروی

در ارمنستان، جنبش ملی ارمنی، تعیین سرنوشت ملی و اتحادیه دمکراسی ملی هر کدام ۱ نفر معرفی شده است.

نتایج این انتخابات در ۲۸ سپتامبر (۷ مهر) اعلام شد.

همان‌طور که مشاهده می‌شود، حزب حاکم موضعی کاملاً جدی در قبال انتخابات نهادهای خودگردان محلی انتخاب کرده است و می‌خواهد نشان دهد که حاضر است با دهداران، شهرداران و شوراهای که مردم رأی خود را به آن‌ها داده‌اند، همکاری کند. البته احزاب دیگری مانند ارمنستان شکوفا و دانشناکسوتیون نیز در مکان‌های دوم و سوم قرار دارند و خیلی بهتر از سایر احزاب و به خصوص کنگره ملی ارمنی ظاهر شده‌اند. به خصوص که کنگره ملی ارمنی داعیه پرطرفدار بودن دارد و اعتقاد دارد در انتخابات پارلمانی ارمنستان در تاریخ ۷ می سال جاری تقلب شده است. این انتخابات می‌توانست عرصه‌ای دیگر برای عرض اندام لئون تریتروسیان (نخستین رئیس‌جمهور ارمنستان و رهبر فعلی کنگره ملی ارمنی) و اثبات ادعای وی باشد.

نباید فراموش کنیم که حزب جمهوری خواه و دانشناکسوتیون دارای ساختارهای محلی هستند و در طول سال با انتخاب کنندگان خود همواره در ارتباطند و به لحاظ سازمان‌دهی بر سایر احزاب برتری دارند. حزب کشور قانون‌مند نیز اخیراً نسبت به انتخابات نهادهای خودگردان محلی با موضعی جدید و جدی برخورد می‌کند.

اما مسأله‌ی مهم در این انتخابات تنها کسب پیروزی نیست، بلکه احزاب جمهوری خواه، دانشناکسوتیون و همچنین ارمنستان شکوفا توانسته‌اند با طیف طرفداران و انتخاب کنندگان خود در شهرها و روستاهای مختلف ارتباط برقرار کنند و تا حدود زیادی آنان را برای انتخابات ریاست جمهوری ارمنستان که در فوریه ۲۰۱۳ برگزار می‌شود آماده نگه دارند.

در ارمنستان برعکس بسیاری از دیگر کشورها مردم شهردارها، دهدارها و شوراهای ده استان را خود به صورت مستقیم و برای مدت چهار سال انتخاب می‌کنند. در شهر ایروان هم هر چهار سال یک‌بار انتخابات شورای شهر و شهردار صورت می‌گیرد. در این کشور این‌گونه انتخابات را انتخابات نهادهای خودگردان محلی می‌نامند که اولین بار در ۱۰ نوامبر سال ۱۹۹۶ برگزار شد. امسال مرحله اول این انتخابات در تاریخ ۹ سپتامبر (۱۹ شهریور) در شهرها و روستاهای پنج استان آارات، آرماویر، لوری، شیراک و سیونیک برگزار شد و ۷۱۶ نفر حزبی و غیر حزبی برای کسب منصب شهرداری‌ها و دهداری‌های این استان‌ها به رقابت پرداختند. اگرچه در نهایت فقط ۴۳۸ نفر پذیرفته خواهند شد.

از کاندیداهای ثبت‌نام شده، ۲۸۹ نفر غیر حزبی، ۳۴۲ نفر از حزب جمهوری خواه ارمنستان، ۴۸۰ نفر از حزب ارمنستان شکوفا، ۲۰ نفر از حزب دانشناکسوتیون، و ۱۲ نفر از حزب کشور قانون‌مند هستند. همچنین از پنج حزب دیگر یعنی حزب ملی متحد و آزادی خواه، رامگاوار، اتحادیه دموکراسی ملی، میهن دموکراسی و میراث هر کدام ۱ نفر شرکت کرده‌اند.

اما در انتخابات نهادهای خودگردان محلی در پنج استان دیگر ارمنستان یعنی آراگاتسوتن، گغارکونیک، کوتایک، وایوتس جور و تاووش که در روز ۲۳ سپتامبر (۲ مهر) برگزار شد ۶۹۶ نفر برای کسب منصب شهرداری و دهداری رقابت کردند که ۲۸۵ نفر آن‌ها غیر حزبی هستند و در پایان ۲۶۲ نفر نیز پذیرفته خواهند شد. البته بسیاری از نامزدها بعد از ثبت‌نام انصراف داده‌اند. حزب جمهوری خواه ارمنستان در این پنج استان ۲۸۲ کاندیدا، حزب ارمنستان شکوفا ۸۸ نفر، حزب دانشناکسوتیون ۲۶ نفر، حزب کشور قانون‌مند ۸ نفر و حزب کار و دموکراسی ۲ نفر را معرفی کرده‌اند. همچنین از سایر احزاب همانند میراث، دموکراسی

نظرش این قرارداد حق حاکمیت ارمنستان را نقض می‌کند و به عزت نفس کشور را خدشه‌دار می‌کند. در پایان مذاکرات تنها چهار نماینده دیگر رأی مخالف دادند. نمایندگان فراکسیون حزب ارمنستان مرفه که دومین فراکسیون بزرگ مجلس ملی است در رأی‌گیری شرکت نکردند.

محافل کارشناسی تصویب چنین قانونی را با نظر منفی نگریسته‌اند. هاگوپ بادالیان، تحلیل‌گر روزنامه لراگیر، می‌گوید که تصویب چنین پروتکلی به این معناست که اگر به فرض ارمنستان بخواهد زیرساخت‌های ناتو را در کشور مستقر کند باید موافقت کشورهایمانند تاجیکستان و قرقیزستان را جلب کند.

اما شواورش کوچاریان، معاون وزیر امور خارجه که سند یادشده را برای تصویب به پارلمان آورده بود، نظرش این بود که این پروتکل با تضادی با منافع ارمنستان ندارد، چون ارمنستان قصد ندارد تسهیلات نظامی کشوری جز کشورهای CSTO را در خاک کشور مستقر کند. همین توضیح کفایت می‌کرد تا نمایندگان فراکسیون حزب جمهوری خواه ارمنستان و شریک ائتلافی‌اش سرزمین قانون‌مند بپذیرند که با تصویب این قانون حق حاکمیت کشور نقض نمی‌شود و به آن رأی مثبت بدهند.

منبع: www.armenianow.com

روابط ارمنستان و مجارستان نباید منجر به تضعیف روابط قفقاز و اتحادیه اروپا شود

ادامه محکومیت افسر آذربایجانی در کشور خود، انجام داده است که این اقدام باعث بروز واکنش‌های مختلف شد. آن‌چه که در این بین به نظر من مهم می‌رسد این است که این قبیل موضوعات نمی‌تواند به روند مذاکرات باکو-ایروان کمک کند. طبیعتاً این مسأله باعث تضعیف اعتماد هر دو طرف خواهد شد و میل رسیدن به تفاهم را کاهش می‌دهد.

به همین دلیل مقامات ارمنستان باید به این موضوع توجه داشته باشند که این گونه رویدادها کیفیت مذاکرات درباره قره‌باغ را به مخاطره نیاندازد.

به نظر می‌رسد بعد از این تحولات، مذاکرات قره‌باغ تحت تأثیر شرایط جدیدی قرار گرفته است. این موضوع چندان به صلاح طرفین نیست، ضمن آن که ادامه این شرایط باعث می‌شود کسانی که خواهان محدود شدن روابط اتحادیه اروپا با قفقاز هستند به هدف خود برسند.

به همین دلیل و برای رفع این مشکل، دولت ارمنستان باید روند صدور اعلامیه‌های خود علیه مجارستان را با نگاهی جامع همراه ساخته و دولت مجارستان نیز باید به حساسیت‌های مردم و دولت ارمنستان در این زمینه بیشتر توجه کند و جبران سازی کند. به همین منظور طرفین باید یک نگاه رو به جلو داشته باشند.

• تنش‌های موجود میان آذربایجان و ارمنستان را چه‌طور ارزیابی می‌کنید؟
تنش‌های موجود بین آذربایجان و ارمنستان معطوف به تحولات بعد از فروپاشی شوروی نیست؛ بلکه این تنش‌ها در زمان اتحاد جماهیر سوسیالیستی شوروی نیز وجود داشت و به همین خاطر نظام حقوقی اتحاد جماهیر شوروی مجبور بود با توجه به وجود شرایط ژئوپلیتیک منحصر به فرد در بسیاری از نقاط شوروی و به ویژه در منطقه قفقاز، رویکردهای حقوقی

گفت‌وگوی سایت مؤسسه مطالعات ایران و اوراسیا (ایراس) با فرهاد کلینی را برای اطلاع خوانندگان هویس به چاپ می‌سپاریم. طبیعی است که انتشار آن به معنای تأیید دیدگاه‌های مطرح شده در پرسش‌های/ایراس یا پاسخ‌های کلینی نیست، بلکه صرفاً برای آشنایی خوانندگان ما با دیدگاه‌های کارشناسان ایرانی درباره مسائل منطقه قفقاز و از جمله مناسبات ارمنستان با کشورهای همسایه‌اش است. دیدن خود از نگاه دیگران، همواره می‌تواند ارزیابی واقع‌بینانه‌تری از موقعیت واقعی یک کشور به دست دهد.

برای درک بهتر فضای کلی منطقه قفقاز نگاهی به تنش‌های آذربایجان و ارمنستان، منافع منطقه‌ای ایران در میانه این تنش، و اختلاف‌های تازه بروز کرده میان ارمنستان و مجارستان، شایان توجه است. در این ارتباط با فرهاد کلینی، کارشناس ارشد مسائل استراتژیک، گفت‌وگو کرده‌ایم که در ادامه می‌خوانید. با تشکر از آقای کلینی که وقت خود را در اختیار ایراس قرار دادند.

ایراس

• قبل از آن‌که به تحولات و تنش‌های ایروان و باکو بپردازیم نظرتان را درباره تحولاتی که اخیراً میان مجارستان و ارمنستان بر سر عامل قتل یک افسر ارمنی شاهد بودیم بگویید.

در این زمینه حواشی و اخبار رسانه‌ای و شایعات متعددی وجود دارد مبنی بر این که مجارستان با توجه به شرایط بد اقتصادی اقداماتی را برای آزاد کردن و

خاصی را دنبال کند.

به همین دلیل ما در این زمینه شاهد نوعی تنوع حقوقی در زمان اتحاد جماهیر شوروی بودیم که شامل تعاریفی از «جمهوری سوسیالیستی»، «جمهوری خودمختار سوسیالیستی» و «منطقه خودمختار» بود. با گذشت زمان، این ارثیه از زمان اتحاد جماهیر شوروی به دوران جدید منتقل شد. بسیاری از مسائل و مشکلاتی را که در قفقاز شاهد آن هستیم به خاطر حل نشدن این مشکلات در گذشته است. به همین دلیل بخشی از تنش‌های موجود در دوران جدید تشدید شد.

در واقع دلیل بخشی از این تشدید تنش‌ها به نگاه جدید قدرت‌ها به شرایط ژئوپلیتیکی منطقه قفقاز بر می‌گردد، و بخشی از آن هم معطوف به حوزه انرژی در آذربایجان بوده.

با توجه به وجود منابع غنی نفتی در آذربایجان، لازم بود به گونه‌ای با این کشور رفتار شود تا مجبور شود شرایط خود را با پیوندهای جدیدی دنبال کند. بحث اهمیت شکاف سیاسی بین آذربایجان با دیگر همسایگانش نیز این کشور را مجبور کرد تا به سراغ قدرت‌های دور برود.

به همین خاطر، سایر قدرت‌های سیاسی در پی فراهم کردن زمینه‌ها و بستری بودند که بتوانند پیوندهای جدیدی را با آذربایجان ایجاد کنند. این رفتار درباره نوع روابط آن‌ها با ارمنستان هم صدق می‌کند.

ارمنستان کشوری است که هیچ گونه دسترسی به آب‌های آزاد ندارد و با توجه به شرایط ژئوپلیتیکی منطقه و در اختیار نداشتن منابع کافی ثروت، این کشور مجبور شد برای ایجاد شرایط بهتر در آینده، خود را به سمت انتخاب جدیدی از شرایط ژئوپلیتیکی سوق دهد.

از این منظر می‌توان گفت پیچیدگی مسائل در قفقاز جنوبی، با کیفیت شرایط در قفقاز شمالی تا حدودی کاملاً متفاوت است. تحولاتی که در ماوراء قفقاز شاهد آن هستیم و همچنین نوع بازی‌های امنیتی و روندها و نوع تقابل‌هایی که شکل گرفته، کاملاً با شرایط قفقاز جنوبی متفاوت است.

در قفقاز جنوبی بحث سرزمینی وجود دارد. در واقع جنگ بین آذربایجان و ارمنستان یک جنگ ایدئولوژیک نیست بلکه موضوعی است که در چارچوب مباحث جغرافیایی خلاصه می‌شود. در این چارچوب حتی روابط ارمنستان با گرجستان مسیحی متفاوت است و این موضوع صرفاً به مباحث مذهبی خلاصه نمی‌شود.

به طوری که با توجه به نوع تعاملات تاریخی بین ارمنستان و گرجستان در زمان شوروی، روابط ارمنستان با آذربایجان به مراتب خیلی بهتر از روابط این کشور با گرجستان بود.

• با در نظر گرفتن گستردگی منافع مشترک اقتصادی و سیاسی میان تهران و ایروان و نزدیکی تاریخی و تمدنی و مذهبی میان ایران و آذربایجان، منافع منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران در حمایت و همکاری با کدام یک از این دو کشوری که با هم اختلافات سیاسی دارند، بیشتر تأمین می‌شود؟ جمهوری اسلامی ایران بر اساس منافع خود به موضوع قفقاز نگاه نکرده است بلکه رسالت ما ایجاب می‌کند که در ماجرای قفقاز سیاستی چند جانبه را در پیش گیریم.

ارمنستان به عنوان تنها کشور مسیحی همسایه ایران همواره سعی کرده است روابطی طبیعی و براساس همکاری متقابل را با ایران دنبال کند و هیچ‌گاه تلاش نکرده روابط سنتی و تاریخی ایران با قفقاز را از نگاه ثالث دنبال کند. در مورد آذربایجان نیز باید اشاره کرد که این کشور بعد از فروپاشی شوروی شاهد اتفاقات و حوادث مختلفی بوده است. نکته مهم و قابل توجه در حوزه ملی آذربایجان این است که این کشور همیشه روابط سنتی و دائمی خود را

با ایران حفظ کرده و آنچه که اکنون بیشتر مشاهده می‌شود، تلاش نیروی سوم برای تعمیم فضا سازی به متن روابط ایران و آذربایجان بوده است.

ایران همیشه هر دو کشور درگیر را به آرامش دعوت کرده است و این رفتار بر اساس یک سیاست میانجی‌گرانه شکل گرفت. به این ترتیب بعضی از اظهارات مبنی بر حمایت ایران از ارمنستان، بدون معنا به نظر می‌رسد. ایران هیچ‌گاه روابط خود با ارمنستان را به منافع خود در باکو گره نزده و از سوی دیگر هیچ‌گاه روابط خود با باکو را به نوع روابط با ایروان پیوند نداده است. ایران معتقد بود که باید با هر دو جمهوری جدید و مستقل روابطی سازنده را دنبال کرد.

بر اساس این رویکرد تهران توانسته روابط خود با همسایگان جدید را طی بیست سال اخیر سامان دهد. ایران همواره به عنوان یک پل استراتژیک به قفقاز توجه کرده و اعتقاد داشته که این سرزمین می‌تواند زمینه‌های تعامل هر چه بیشتر بین جنوب و شمال ایجاد کند و مسیر دسترسی ایران و اتحادیه اروپا را از طریق دریای سیاه برقرار سازد.

در حوزه قفقاز، دو کشور مسیحی گرجستان و ارمنستان واقع شده‌اند و ایران هم همواره بر این اعتقاد بوده که این کریدور مسیحی می‌تواند به تعاملات هر چه بیشتر با اروپا کمک کند.

به هر حال سیاست ایران در این زمینه یک سیاست متوازن، متعارف و سازنده بوده و همواره نسبت به رفتارهای خارج از استاندارد واکنش نشان داده و وضعیت را تذکر داده است. ایران نمی‌تواند پذیرای تنش در کنار مرزهایش باشد و حضور نیروهای فرامنطقه‌ای را فاقد وجهت حقوقی می‌داند. جمهوری اسلامی ایران مواضع خود را در این زمینه از پیش تعیین کرده و اجازه نخواهد داد نیروهای بیگانه در کنار مرزهایش حضور داشته باشند.

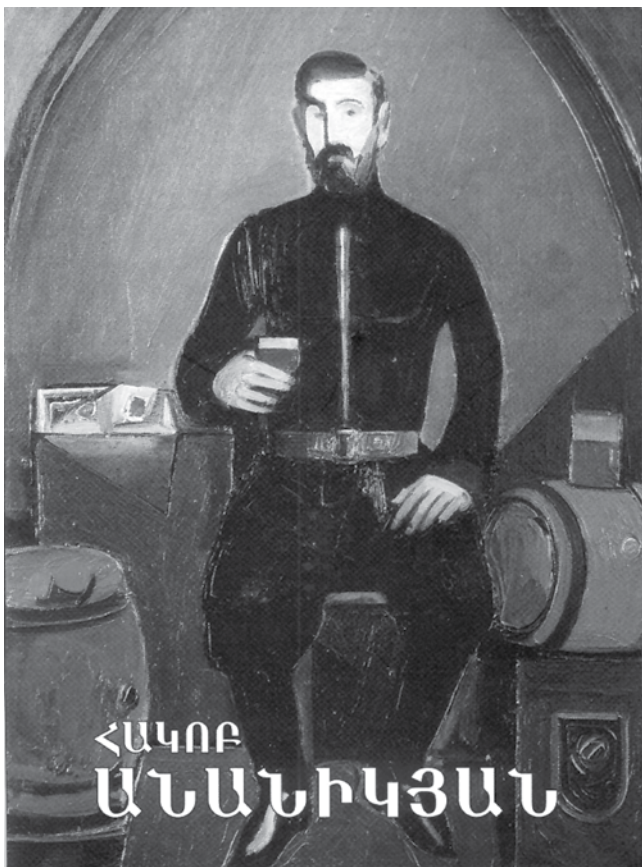
بر همین اساس ایران همواره سعی کرده است به عنوان یک یار مهربان در قفقاز حضور داشته باشد و لذا هیچ نگاه سودجویانه‌ای نسبت به بحران قره‌باغ ندارد. البته برای ما مهم است که در مرزهای مان آرامش برقرار باشد و به هر حال هر گونه تنش که بین همسایه‌ها اتفاق بیفتد، نگرانی‌ها و مخاطراتی را به وجود می‌آورد و صدماتی که به این دو کشور وارد می‌شود بیش از دیگران خواهد بود.

نگاه ایران یک نگاه رسالت‌آمیز، اخلاقی و تاریخی نسبت به تحولات قره‌باغ و روابط ارمنستان و آذربایجان است. در حقیقت جمهوری اسلامی ایران بر اساس درک عمیقی که از تحولات قفقاز دارد، در تلاش است اوضاع را به سمت آرامش و تفاهم هدایت کند.

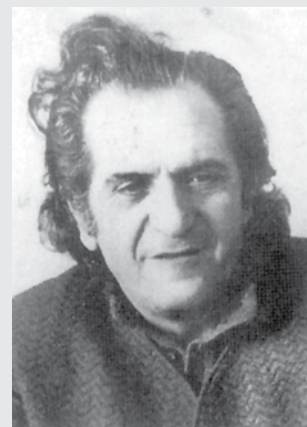
متأسفانه با وجود تلاش‌های چندین ساله گروه مینسک، روابط ارمنستان و آذربایجان در حد آتش‌بس باقی مانده و طرفین درباره مسائل حقوقی و سرزمینی، آوارگان و حضور نیروهای نظامی در خارج از محدوده قره‌باغ، با مشکلاتی مواجه هستند و همه این موارد به طولانی شدن روند مذاکرات کمک کرده است.

با این وجود، نگاه ایران نسبت به تحولات قره‌باغ یک نگاه آرامش‌بخش است و معتقد است نباید کیفیت بحران و مناقشه قره‌باغ منتهی به آتش افروزی‌های جدید شود. تفاهم بین طرفین در آخرین تماس‌ها و تلاش‌های صورت گرفته روزهایی را بیش از گذشته باز کرده بود ولی اتفاق جدید افکار عمومی و دولت ارمنستان را پریشان ساخت.

منبع: سایت مؤسسه مطالعات ایران و اوراسیا (ایراس)

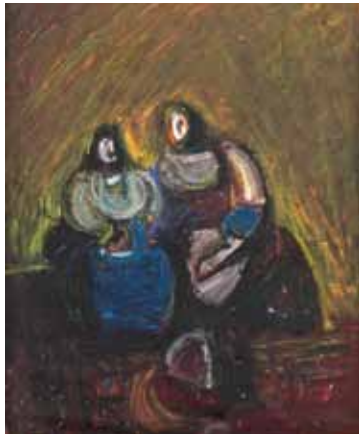
ՀԱԿՈՒՔ
ԱՆԱՆԻԿՅԱՆ

هاکوپ آنانیکیان

(۱۹۱۹-۱۹۷۷)

هاکوپ آنانیکیان به نقاشی گیومری مشهور است. گیومری، دومین شهر بزرگ ارمنستان (که در سده نوزدهم آکساندرا پول نام گرفت و سپس به لنیناکان تغییر نام داد و سرانجام بعد از استقلال ارمنستان مجدداً گیومری نامیده شد) در ۱۲۶ کیلومتری شمال غربی ایروان واقع است. آنانیکیان که در سال ۱۹۱۹ در این شهر به دنیا آمده و همان جا بزرگ شده بود، در سال‌های ۱۹۶۰ به ایروان نقل مکان کرد، اما تا پایان زندگی، زادگاهش موضوع اصلی نقاشی‌های او باقی ماند. علاوه بر این، دل‌تنگی برای گیومری، سبک نقاشی‌های او را هم تحت تأثیر قرار داد. ساختمان‌های این شهر که از سنگ سیاه منطقه ساخته می‌شوند، عموماً رنگی تیره دارند. این تیرگی بر نقاشی‌های آنانیکیان هم غالب است؛ نقاشی‌هایی که صنعت‌کاران، نوازندگان و مردم کوچه و خیابان شهر را به تصویر می‌کشند. بخشی از این تابلوها در گالری ملی ارمنستان در ایروان نگاهداری می‌شوند و بخشی دیگر زینت‌بخش دیوارهای موزه مردم‌شناسی گیومری هستند.

شعری از آزاد ماتیان

آواره

همین طوری،
برای خالی نبودن عریضه

به گویشی کهن می نویسم
که همواره جماعتی اندک بدان سخن گفته‌اند
اکنون اندک کسانی آن را می شناسند
و کسانی اندک‌تر بر فهم آن همت می‌گمارند.

نامم را

نه بر کاغذهای در هم ریخته‌ام
نه بر پوست‌نوشته‌های رنگ‌باخته‌ام،
نه بر کتیبه‌های فرسوده‌ام و
نه بر سنگ قبرهایم پراکنده در سراسر جهان
نمی‌یابم
(باید نام ایزدی از یاد رفته باشد
ماری اهلی که مهربان و هراس‌آور
بر سقف سپید کلبه‌ی موقتم می‌خزد).

نشانی ندارم.

هفت پشتم آواره بوده‌اند.

خانه‌ام را چون لاک‌پشت بر دوش می‌کشم،
نه، خانه‌ام را، چون شاعر، درون خویش حمل می‌کنم
و چه بسا خود راهش را گم می‌کنم.
آواره نخل‌های گردن‌زده، واحه‌های تلخ،
و آبادی‌های دل‌مردده‌ام من.

آواره بن‌بست‌های قیراندود، لوله‌های نفت‌بر،
هیولاهای کراواتی،

استعدادهای کال، نوشته‌های ناتمام،
دلتنگی‌های اخته،

جروبحث‌های بی‌پایان، بشقاب‌های چرکین، زیرسیگاری‌های
آکنده،

آواره فانوس‌های دریایی امواج کف‌آلود و شأن و شکوهم
من.

بسیار زیسته‌ام.

پاره‌تصویرهایی نامربوط به یاد می‌آورم.
با آنان بازی می‌کنم،
جمع و تفریق و ضرب و تقسیم‌شان می‌کنم
لمس‌شان می‌کنم، می‌بویم‌شان، می‌سنبج‌شان.
خط‌شان می‌زنم، پاره‌شان می‌کنم، خردشان می‌کنم...

همه زمان‌ها به درونم هجوم می‌آورند.
همه رنگ‌ها در گردبادی دیوانه‌وار به هم می‌آمیزند
و به سپید، سپید، سپید بدل می‌شوند.
و من شیفته‌وار در این آیین استحاله سپید فراگیر شرکت می‌جویم.
همیشه اینجا، همیشه اکنون، همیشه هرگز.

نه راه‌گریز دارم، نه میل‌گریختن.
برای گریختن باید نزد خود بود.
برای گریختن باید چیزی از آن خود داشت.
من چیزی از آن خود نداشتم.
باید می‌داشتم.
باید خود آن را می‌تراشیدیم، نقش می‌زدیم، می‌نواختم.
اما از چه؟

گل خود را از کدام آب و خاک باید می‌سرشتم؟
صخره سنگم را از کدام کوهستان باید می‌بریدم؟
رنگ‌هایم را از عصاره کدام گیاهان باید می‌آمیختم؟
سیم‌سازم را از روده کدام جاندار می‌تندیدم؟
پرده‌ام را از کدام کتان می‌بافتم؟

من طلسم‌شده بودم.

مادرم در بالشم جادویی دوخته بود. تا از وحشت‌های شبانه در
پناهم دارد.

اکنون آن بلاگردان را شکافته‌ام.

تکه کاغذی مخطط دوخته در پاره‌کرباسی بیش نبود.
و من آواره رسالت حساب‌های بزرگ، بسیار بزرگ بودم، که
دستیابی به رموز ریاضی‌اش هرگز بر من میسر نشد.
و این همه به چه کار من می‌آمد...؟

بر این گمانم که قورباغه باید همان طور غورغور کند

دو نامه پارجانف از زندان

سورن بزرگ^۱ و اسوتلانی عزیز^۲...

به من اجازه نوشتن و نقاشی کردن داده‌اند! برای همین می‌نویسم. من تأییدیه تقاضای فرجام^۳ را دریافت کردم و برای این مرحله آماده می‌شوم. به زودی این دژ^۴ با دریچه‌ی کوچک را ترک می‌کنم و می‌توانم در هوای آزاد کار کنم. هنوز نمی‌دانم مرا کجا خواهند فرستاد. اما این خوشبختی است! همه چیز را پشت سر خواهیم گذاشت، رنج و غم و شکست را، و زندگی با قوانینش پیش رو خواهد بود. احتمالاً بیست و یکمین^۵ یا بیست و هشتمین پول ارسالی تو را دریافت نخواهم کرد. من از بازرس ماکاشروا^۶ پرسیدم آیا سورن برایم پول فرستاده است؟ تا زمانی که بتوانم پول دریاورم در اردوگاه به پول ارسالی تو نیاز دارم، همچنین به لباس، چکمه و پیراهن طوسی تیره نیز احتیاج دارم. بعد از انتقال مجوز دریافت چیزی را نخواهم داشت.

(شنیده‌ام) شاید ماکاشوف مدارک مربوط به جواهرات را برداشته!^۷ از آپارتمان چه خبر؟ شاید لازم باشد تمام وسایل مرا به تفلیس بفرستید. این کارها را آلك^۸ یا پطرو^۹ انجام خواهند داد. می‌دانم چه قدر برای شما دردسر درست کرده‌ام و این که من این گونه هستم. مجوز سفر سورن چیک را از نیکلای زاکایدیم^{۱۱} یا کولیژانوا^{۱۲} بگیرد، من بعد آدرس را به شما اطلاع خواهم داد. من غیر از آدرس سورن چیک هیچ آدرسی در حافظه‌ام ندارم. تمام شماره تلفن‌ها و آدرس‌ها را فراموش کرده‌ام. همه را.

سورن، یادداشت‌های شاروا^{۱۳} در کوشوی میزم است. حتی اگر شده قسمتی از پول را از او بگیر. لیدیا تیخانوا^{۱۴} مطلع است که نیکلای^{۱۵} ۵۰ روبل به من بدهکار است، از او هم پول بگیر. تمام مدارک در کوشو است. ضروری است:

- ۱- بیرون کردن پاراشوکا!!!!
- ۲- آپارتمان را با هر سه کلید قفل کن
- ۳- پیدا کردن گوشواره‌های اسوتلانا در کوشوها
- ۴- پول را از شارونا پس بگیر (روما)
- ۵- اگر قرار به جمع و جور کردن آپارتمان شد باید تمام وسایل بسته‌بندی شود (مشیا - پطرو - آلك)
- ۶- وارباين دزد و دروغ‌گو است و مطمئن هستم در زمان تجدید نظر به گناه خود اعتراف خواهد کرد
- ۷- مدارک حقوقی آپارتمان به نام سورن باشد
- ۸- از طرف من از همه تشکر کن مخصوصاً اسوتلانا (به سورن نام فامیل من را ندهید).

که می‌کند،

چرا؟ نمی‌دانم. همان طور که نمی‌دانم

چرا در همین لحظه از حیات کهکشان

لحظه‌ای که هرگز نبوده، و هرگز تکرار نخواهد شد،

من همین «همین» را می‌نویسم، بر همین کاغذ و با همین زبان.

و قورباغه در همین لحظه چندمین غورغورش را آیا

در رطوبت ولرم شب فرو می‌کند

تا سکوت از آن کامل‌تر شود.

کجاست شب ولرم من و نی‌زار پرپشه‌ی آرامم؟

من سرودی نمی‌سرایم

(دور باد از من این و سوسه فردوسی)

من تنها رد پای نمناک نسیم را بر کوره راه‌های خسته

می‌بویم و بافت پیچاپیچ ریشه را

رمزگشایی می‌کنم در بطن بی حکاکی و بی کتیبه خاک.

من قافیه نمی‌بافم

(دور باد از من این لذت آسمانی)

من تنها انفجار خاموش حباب را تقلید می‌کنم

رنگ باختن گلبرگ را زیر آفتاب پاییزی

و عزت نفس خاربوته را در کویر نمک.

همین.

بعدالتحریر:

و باز سخنی دیگر: آدم‌ها. نگویید که من شما را بر قلاب ستارگان

آویخته و با تیغ تیز ماه نو پوست از تن‌تان جدا ساخته‌ام.

من صرفاً رد پای توهمات خوش‌خیالانه شما را بر باریک‌راه‌هایی

که بوی مازوت و زنگ می‌داد، بوییده‌ام.

و نگویید که من با قساوت تمام پوست‌تان را زیر آفتاب داغ

خشکانده‌ام تا با جیر جیر قلمم

تنهایی عقیم‌ام را بر پوست/کاغذ زرد/سبزتان حک کنم چونان

هدیه‌ای به بی‌شمار نسل‌های آینده.

من تنها آینه‌مه‌آلودتان را صیقل داده‌ام از هجوم داغدار شن‌مُکدر

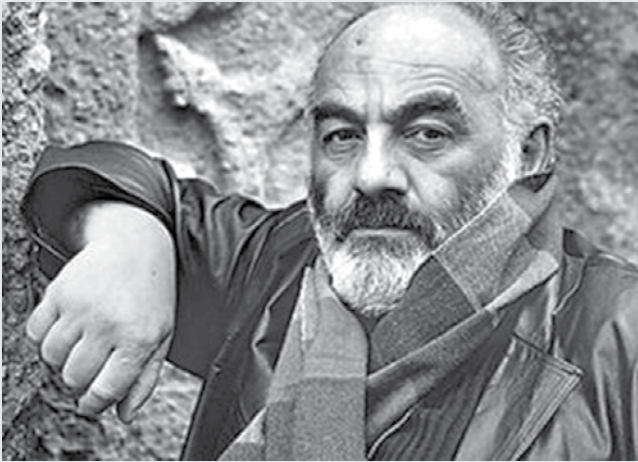
نه، نگویید که من شما را دوست نداشته‌ام

و بخصوص

نگویید که من اساساً چیزی را دوست نداشته‌ام.

ترجمه/از ارمنی: روبرت صافاریان

PARADJANOV

سورن چپیک

در تمامی مدتی که با هم در تماس بودیم هرگز فرصتی پیش نیامد تا به تو بگویم چه قدر دوستت دارم. از این که حالت خوب شده و به درس و زندگی بازگشته‌ای خیلی خوشحالم.

پسر عزیزم! زندگی‌ام پر از حوادثی است که تو با هیچ یک از آن‌ها ارتباطی نداری و تنها باید مثل یک مرد نسبت به آن‌ها واکنش نشان دهی. ازت خواهش می‌کنم هیچ وقت وارد جزئیات نشو، شخصیت خود را پیدا کن و بدان زمان هر چیزی را جای خود قرار خواهد داد. برای من این شش ماه دوری از تو و آزادی بسیار سخت است، اما سخت‌تر زمانی بود که تو بیمار بودی. من واقعا تحمل دیدن عذاب تو در بیماری را ندارم. تو اولین آزمایش‌ها و تجربیات مردانه را پشت سر گذاشته‌ای، مواظب خودت باش، از مادرت خواهش کنم برنامه سفری به هر کجا که دوست داری برایت تهیه کند و برای این کار می‌توانید به نیکلای زاخارویچ یا سورن و یا کولژانف مراجعه کنید و اگر خواستی به تورسکاوتس بروی برنامه‌ریزی سفر را به اینا فوژنکو بسپار.

سورن چپیک می‌دانی که هر چیزی که من دارم چه در تفلیس و چه در این‌جا همه متعلق به تو است. پس می‌توانی هر طور که دوست داری از آن‌ها استفاده کنی. باکسی وارد حرف‌های خیلی شخصی نشو و بالاتر از همه باش (هجویات نخوان). در صورت لزوم اگر به چیزی احتیاج داشتی با ویکتور نیکلایویچ جوریناندزه تماس بگیر. آدرس او: تفلیس - اینگورسکایا ۳. او هر چه لازم باشد برایت انجام خواهد داد (تلفن ۲۶-۱۶-۳۶) و یا تلفن امیریان ۷۷-۵۵-۲۲. آیا از طریق دوست یودف مایسونا در فرانسه کادویت را گرفتی؟؟ مواظب خودت باش! خیلی مراقب باش! خلاف‌های کوچک بچه‌ها را منزوی می‌کند. من خود گواه این تراژدی هستم. وقتی به اردوگاه رفتم برایت آدرس را می‌نویسم و اگر جای نزدیکی بودم حتما پیش من بیا. اگر سرنوشت رقم زده باشد با هم به ارمنستان می‌رویم (اول به لنینگراد).

دوست و پسر عزیزم چاق نشی! به همه سلام برسان. به دایی بودیف، والتین ایوسونته و خاله ماریکا.

۱۹۷۴

ترجمه از روسی: مری هاشم‌زاده

۹- من خواب‌های عجیب می‌بینم. از آن‌ها می‌ترسم و در عین حال منتظرشان هستم.

توضیحات

- ۱- سورن شهبازیان، فیلم‌بردار. دوست سرگی پاراجانف بزرگ لقبی است که پاراجانف به او داده است تا از پسرش سورن متفاوت باشد
- ۲- اسوتلانا شریاتوک، همسر سابق س.پ. که در سال ۱۹۶۰ جدا شدند
- ۳- هنگام تجدید نظر شکواییه رد شد
- ۴- زندان شماره ۱۸۲/۴۵ شهر کیف
- ۵- این‌جا و در جاهای دیگر یادداشت‌های س.پ. تاریخ‌ها را در گیومه قرار داده است.
- ۶- یوگنی ماکاشف. بازرس امور مهم اتحاد جماهیر شوروی.
- ۷- طبق قوانین شوروی اگر آپارتمان دو سال خالی می‌ماند مصادره می‌شد، برای همین آن را به نام پسرش کرد.
- ۸- آلک کوانکو، شوهر ماریا- مونتور فیلم‌های س.پ.
- ۹- پتر ولادمیروف از نزدیکان س.پ.
- ۱۰- سورن پاراجانف (متولد ۱۹۵۸)، پسر س.پ. از اسوتلانا شریاتوک
- ۱۱- نیکلای زاخاروین آراکلیان، کارمند بخش داروهای شهر کیف
- ۱۲- لوکولیزانف، کارگردان، دبیر اول سینماگرافی اتحاد جماهیر شوروی ۱۹۶۵
- ۱۳- نیکلای شاروف، کارمند استودیو نمایش داوزنکو
- ۱۴- لیدیا تیخانوونا یا یکوفا، طراح لباس
- ۱۵- نیکلای شکاراپووتا کارمند استودیو نمایشی داوزنکو

ابراهیم‌های خاطره: زادگاهم آبادان

خانه "سلیم خان"

آلوارت طروسیان

و داندل داک را بسیار بزرگ کشیده و رنگ کرده بود. خانه ما، یا در واقع خانه سلیم خان‌ها، یک حیاط یا باغ بزرگ داشت که یک سمت آن، زمین چمنی با شیب تند بود. من و ژاک از راندن سه چرخه او روی این شیب تند خیلی لذت می‌بردیم. بلاکی سگ ما، یا در واقع سگ سلیم خان‌ها، هم همین‌طور. هر چند این اواخر کمی سنگین و تبیل شده بود و از تعقیب ما زود دست بر می‌داشت. خانم سلیم خان که خیلی از او مراقبت می‌کرد می‌گفت حامله است.

یک حوض کوچک هم در حیاط پشتی روبه‌روی اطاق‌های ما بود که خانم سلیم خان آن را با شلنگ از آب پر می‌کرد و من و ژاک در آن آب‌بازی می‌کردیم. یک بار هم برادرم آندیک در غیاب خانم سلیم خان آن را پر کرد و آب بازی کردیم و خودش هم با هیکل‌گنده‌اش توی حوض آمد. اما روز بعد چشم‌های مان قرمز شد و قی گرفت و فهمیدیم آندیک از آب تصفیه نشده حیاط که فقط مخصوص آبیاری باغ بود استفاده کرده بود.

هوا گرم شده بود و ششم ژویه داشت نزدیک می‌شد، روز تولد من. مادرم یک دفتر بزرگ جلد چهارخانه داشت که روز تولد چهار بچه‌اش را در آن نوشته بود. همه به تاریخ میلادی. با وجود این که تاریخ تولد مان در شناسنامه روز دیگری بود، ما تاریخ نوشته شده در دفتر را قبول داشتیم. جالب بود که جلو اسم برادر بزرگم هم نوشته بود سحاکیان. در حالی که فامیل ما چیز دیگری بود. بعدها فهمیدیم که آن موقع مادرم حتی فامیل پدرم را هم نمی‌دانسته و سحاک اسم پدر پدرم بود.

برای اولین بار قرار بود جشن تولد بگیرم و هم کلاسی‌هایم را دعوت کنیم. وقتی برای گرفتن کارنامه سوم دبستان و ثبت نام مدرسه با مادرم رفته بودم این را فهمیدم. اولش طبق معمول روزهای ثبت نام، مادرم کمی گرفته بود. اولیای مدرسه به روال همیشه خیلی از درس و تربیت من تعریف کردند ولی

خانم و آقای تاملینسون که مادرم در خانه آن‌ها کار می‌کرد به انگلستان رفتند و مادرم را به خانم و آقای "سلیم خان" برای کار خانگی معرفی کردند. مادرم تا موقعی که آبادان بودیم با خانم تاملینسون نامه‌نگاری داشت و با انگلیسی بسیار ساده و خط خرچنگ قورباغه خود، نامه‌هایی به او می‌نوشت و جواب‌هایی دریافت می‌کرد.

سلیم خان‌ها در خانه شماره ۹ شرکت نفت در نزدیکی انکس ساکن بودند و اطاق‌های کارگری پشت خانه‌شان به سکونت ما اختصاص یافت. بخصوص که پدرم هم که تازگی برگشته بود در خانه سلیم خان‌ها به آشپزی مشغول شد. به طور کلی خانه‌های سازمانی شرکت نفت کاملاً بر اساس رتبه و مقام و سمت طبقه‌بندی می‌شد. تصورش را بکنید که خانه شماره ۱ محله بریم مال فلاح رئیس شرکت نفت آن زمان بود. خیلی عجیب به نظر می‌رسد ولی این طور بود. خانه شماره ۹ هم جزو خانه‌های مقامات عالی‌رتبه شرکت نفت بود، هر چند ما از سمت آقای سلیم خان اطلاع نداشتیم. خانم سلیم خان زنی فرانسوی و بسیار قد بلند با موهای بلوند کوتاه بود. اغلب اوقات شلوار کوتاه می‌پوشید و با لهجه قشنگی فارسی حرف می‌زد. سلیم خان‌ها دو پسر داشتند که هر کدام یک اسم فارسی داشتند و یک اسم فرانسوی. کریم که اسم فرانسوی‌اش را نمی‌دانستم در فرانسه پیش پدر بزرگ و مادر بزرگ پدری‌شان که ایرانی و ساکن فرانسه بودند و یک بار هم به ایران آمده بودند زندگی می‌کرد، و ژاک، سه چهارساله که اسم فارسی‌اش علی بود و چشمان آبی و چهره‌ای کاملاً عروسکی داشت، پیش پدر و مادرش.

خانم سلیم خان همیشه موقع غذا دادن به ژاک مرا صدا می‌زد و برای من هم یک بشقاب غذا می‌ریخت. می‌گفت ژاک با من بهتر غذا می‌خورد. ژاک یک اطاق بزرگ جداگانه داشت که مادرش روی دو دیوار آن تصویر میکی ماوس

مادرم از این که باید در مورد نداشتن امکان پرداخت شهریه مقرر توضیح دهد ناراحت بود. مادر هراچیک، همکلاسی‌ام، هم آن‌جا بود و به عنوان یکی از افراد انجمن اولیا و مربیان در ثبت نام کمک می‌کرد. زنی بود بسیار باسلیقه و خوش‌برخورد. در تولد هراچیک بیشتر با او آشنا شدم. یکی از جشن تولدهای به یاد ماندنی‌ام بود.

همکلاسی‌هایم به دو دسته تقسیم می‌شدند. بچه‌های شرکت نفتی و غیر شرکت نفتی‌ها. دوستان شرکت نفتی اغلب جشن تولدهای مفصلی می‌گرفتند. همه مرا دعوت می‌کردند ولی من یکی-دوتا درمیان شرکت می‌کردم. می‌دانستم خرید کادوی تولد برای مادرم سخت است. در تولدها بعد از خوردن چیپس و چس فیل و انواع شیرینی و شکلات نوبت بازی‌های متنوع می‌شد. از صندلی بازی و بازی "بدهید به کسی که..." و هزار بازی دیگر با جایزه‌های عالی گرفته تا گرگم به هوا و قایم‌باشک. مادر هراچیک در تولدش تعدادی ستاره رنگی را در گوشه و کنار برگ‌ها و درخت‌های باغ‌شان پنهان کرده بود و هرکس ستاره بیشتری پیدا می‌کرد برنده بود و جایزه داشت. کیک تولد را هم خودش پخته بود، با کره و شمع‌های رنگی و با طرح عروسک.

روز ثبت نام، مادر هراچیک از مادرم روز تولد مرا پرسید و قول داد روز تولد من یک کیک تولد قشنگ برای من بیاورد و از مادرم خواست برای پذیرایی از چند تن از دوستان من آماده باشد. دو متر پارچه سرمه‌ای هم دادند تا مادرم برای سال بعدمان روپوش بدوزد. سال گذشته را با پشت و رو کردن روپوش سال قبل گذرانده بودم. مادرم روپوشم را کمی بزرگ می‌دوخت تا دو سال بتوانم بپوشم. و چون آفتاب آبادان بسیار تند بود آخر سال روپوش سرمه‌ای ما رنگ و رویش می‌پرید و کمرنگ می‌شد. اما مادرم با شکافتن و پشت و رو کردن روپوش، آن را نو نوار می‌کرد. از این که امسال پارچه جدید داده بودند خوشحال بودم و خداخدا می‌کردم که این پارچه با روپوش بچه‌های دیگر خیلی فرق نداشته باشد.

از فردای آن روز با وجود این که هنوز یک ماهی به تولدم مانده بود من تمام هوش و حواسم به تدارک برای این روز بود. شروع کردم به تهیه بازی‌های مختلف. برای تهیه جایزه با خرج کم هم فکرهای مختلفی کردم. آلبوم کوچک عکس، از کادوهای ارزان بود که می‌توانستم بخرم. چند تا مداد و خودکار استفاده نشده هم کادو کردم. یک دامن چین دار از پارچه قرمز باقی‌مانده از خیاطی‌های مادرم برای خودم دوختم با حاشیه تور سفید کتانی، و یک بلوز سفید و قرمز با دور یقه چین دار.

روز تولد، خانم سلیم خان به کمک مادرم میز بزرگ و صندلی‌های آشپزخانه‌شان را وسط حیاط چید و رومیزی قشنگی هم روی میز انداخت. مادر هراچیک حدود ده نفر از هم کلاسی‌هایم را دعوت کرده بود. بچه‌ها از حیاط خانه ما خیلی خوش‌شان آمد. تمام بعد از ظهر را تا شب در حیاط با بلاکی بازی کردیم. بعد از این که حسابی خسته شدیم دور میز جمع شدیم و شمع‌های کیک قشنگی را که مادر هراچیک آورده بود روشن کردیم و من با آواز دسته‌جمعی بچه‌ها آن را فوت کردم. دیگر موقع رفتن بچه‌ها بود که پرسیدند «پس بازی با جایزه نداری؟ و من تازه به یاد بازی‌هایی که درست کرده بودم افتادم. تا وارد اطاق مان شدم که بازی‌ها را بیاورم بچه‌ها هم هجوم آوردند. دلم نمی‌خواست داخل اطاق مان را ببینند. اطاق با آن کپه رخت‌خواب‌ها در گوشه و پرده‌ای از چیت که بخش آشپزخانه را از بخش نشیمن جدا می‌کرد با خانه‌های آن‌ها خیلی فرق داشت. ولی کار از کار گذشته بود. تند و تند درحالی که دیگر پدر و مادرهای بچه‌ها برای بردن‌شان آمده بودند بازی کردیم، جایزه‌ها را دادم و کادوهایم را باز کردم. آن روز یکی از روزهای فراموش‌نشده زندگی‌ام بود.

شب هم خانم سلیم خان خبر داد که بلاکی دارد بچه می‌آورد. با چند شمع آمد و یواش به گوشه حیاط که بلاکی در حال زوزه کشیدن بود رفتیم. دیدن به دنیا آمدن تولد سگ‌ها یکی از عجیب‌ترین صحنه‌هایی بود که تا آن موقع دیده بودم. تولد با تقلای بلاکی خارج می‌شدند و خیس و کثیف بودند و مادرشان آن‌ها را می‌لیسید. چهار تولد به دنیا آمدند که تا مدت‌ها چشم‌هاشان را باز نمی‌کردند و من فکر می‌کردم کور هستند. اما بعدا همگی تولد‌های تپل خوشگل با چشم‌های درشت شدند که خیلی با آن‌ها بازی می‌کردیم. خانم سلیم خان تنها یکی از آن‌ها را نگه داشت و بقیه را به دیگران سپرد.

پدرم باز شروع کرده بود به دعوا کردن با مادرم و اطرافیان. دیگر درخانه سلیم خان‌ها آشنیزی نمی‌کرد و می‌گفت می‌خواهد برود کار بهتری پیدا کند. ولی همین‌طور در خانه بود و به بهانه‌های مختلف دعوا می‌کرد. از همه ایراد می‌گرفت و فحش می‌داد. مادرم را می‌دیدم که هرچند وقت یک‌بار با خانم سلیم خان درد دل می‌کرد. دلم می‌خواست پدرم از آبادان برود. با او هیچ احساس خوبی نداشتیم. تنها یک‌بار مرا به بازار برده بود که آن هم وقت برگشتن در یک اغذیه‌فروشی آبجو سفارش داده بود و مرا گفته بود در آن فضای مردانه و بخار گرفته که مرتب فحش‌های رکیک شنیده می‌شد در یک گوشه بنشینم. من از مغازه بیرون آمدم و دم مغازه ایستادم. پدرم بعد از نیم ساعت معطلی آمد و در راه برگشت از من خواست رویم را برگردانم تا او کنار درختی بشناسد. در بقیه راه من احساس خیلی بدی داشتم و اصلا با او حرف نزدم.

تابستان آن سال خاله‌ام از تهران به دیدن ما آمد. خاله‌ام زنی بود که در سن چهل و پنج سالگی با یک پیرمرد هفتادساله ارمنی مهاجر از روسیه، که مغازه برس فروشی داشت ازدواج کرده بود. پسران شوهرش تقریباً هم‌سن خودش بودند. خاله‌ام برعکس مادرم که زنی ساده و احساساتی بود، زنی بود بسیار مصمم، حسابگر و خشک. می‌دیدم که با مادرم بگو مگوهای زیادی می‌کرد و اصرار داشت که از پدرم جدا شود. اما مادرم زیر بار نمی‌رفت. بودن پدر بالاسر چهار بچه‌اش را مهم می‌دانست. اما آیا واقعا این‌طور می‌دید یا از دید دیگران به مسأله نگاه می‌کرد؟

خاله‌ام با خواهرم مارو هم زیاد صحبت می‌کرد. من و خواهرم اختلاف سنی زیادی داشتیم. او هشت سال از من بزرگ‌تر بود. او هم به من انگلیسی یاد می‌داد و هم از من می‌خواست به او دیکته بگویم. وقتی بعضی کلمات را اشتباه تلفظ می‌کردم از دستم عصبانی می‌شد. آن موقع دبستان و دبیرستان ادب در یک ساختمان بود با حیاط خیلی بزرگ. همکلاس‌های خواهرم در مدرسه دورم جمع می‌شدند و از من می‌خواستند کتاب انگلیسی آن‌ها را بخوانم و همراه با تشویق من سر به سر همدیگر می‌گذاشتند. خواهرم دو سال در مدرسه رد شده بود و آن سال کلاس نهم دبیرستان بود. هیچ وقت معلوم نبود چند تا تجدید آورده است، چون کارنامه‌اش را مخفی می‌کرد. بالاخره خواهر بزرگم به اصرار خاله‌ام و همراه او به تهران رفت تا هم استراحت کند و هم درس‌های تجدیدی‌اش را یاد بگیرد، اما در تهران ماند. با هدایت خاله‌ام به کلاس آرایشگری رفت و در خانه خاله‌ام در یک اطاق مجزا شروع به آرایشگری کرد. چندی بعد پدرم هم مثل همیشه برای پیدا کردن کار بهتر راهی تهران شد.

خانم سلیم خان بعد از مدتی با ژاک به فرانسه برگشت و آقای سلیم خان هم یک سال بعد از او. شبی که خانم سلیم خان برای خداحافظی به اطاق ما آمده بود من خواب بودم. صبح مادرم تعریف کرد که او مرا در خواب بوسیده و با چشمان اشک‌بار خداحافظی کرده بود. من از این که نتوانسته بودم با او خداحافظی کنم خیلی دلم تنگ شد و آن روز برای اولین بار برای کسی غیر از خانواده‌ام گریه کردم.